

Working papers 1/2026

Förekomst och följder av våld mot kvinnor

Henna Attila
Marjut Pietiläinen

Statistikcentralen

Utarbetad av:

Henna Attila
Marjut Pietiläinen

Rådgivning och informationstjänst

E-post: info@stat.fi
Telefon: 029 551 2220
stat.fi
Omslagsbild: iStock
Omslagsdesign och layout: Riikka Turunen

När uppgifterna citeras ska Statistikcentralen nämnas som källa..
© 2026 Statistikcentralen

ISSN 2323-1998 (webbpublikation)
ISBN 978-952-244-759-3 (webbpublikation)
URN:ISBN:978-952-244-759-3
https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-244-759-3

Helsingfors 2026

Introduktion

Denna publikation har producerats på uppdrag av delegationen för Kommissionen för bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (NAPE) och innehåller tilläggsgranskningar av materialet i undersökningen Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa (Könsrelaterat våld och våld i nära relationer i Finland, ej översatt till svenska). Dessa tilläggsgranskningar har publicerats under hösten 2024 och våren 2025 med titeln Tutkimuksesta tiiviisti (Kort om undersökningen) på Statistikcentralens temasida Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa (endast på finska). De granskningar som genomförts fokuserar på teman som fått mindre uppmärksamhet i rapporten för undersökningen Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021. De teman som granskats behandlar våld som upplevts under barndomen, sexuella trakasserier i arbetslivet, våld som unga kvinnor upplevt, upplevelser av digitalt våld och nättrakasserier, förföljelse samt samhälleligt våld, med vilket här avses hedersrelaterat våld, tvångsäktenskap och inställning till könsstympning. Med projektet strävar NAPE-kommissionen efter att stärka den kunskapsbas om förekomsten av olika former av våld mot kvinnor i Finland på det sätt som förutsätts i Istanbulkonventionen.

NAPE Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta

Innehåll

Introduktion **3**

1 Inledning **6**
Centrala begrepp 8
Könsrelaterat våld 8
Våld i nära relationer 8
Våld i parrelationer 8
Sexuella trakasserier 8
Sexuellt våld 9
Nätvåld och nättrakasserier 9
Samhälleligt våld 9

2 Våld som upplevts och bevittnats under barndomen **10**
2.1 Väsentliga resultat 11
2.1.1 Våld som utövats av föräldrar och upplevts då de varit yngre än 15 år 11
2.1.2 Våld mellan föräldrar som bevittnats då de varit yngre än 15 år 13
2.1.3 Sexuellt våld som upplevts då de varit yngre än 15 år 14
2.1.4 Förföljelse som upplevts då de varit yngre än 15 år 16
2.2 Rekommendationer 16

3 En helhetsgranskning av unga kvinnors upplevelser av våld **18**
3.1 Väsentliga resultat 19
3.1.1 Sexuellt våld, fysiskt våld och hot om våld som upplevts av unga kvinnor 19
3.1.2 Förföljelse som unga kvinnor upplevt 21
3.1.3 Våld som unga kvinnor upplevt under sin barndom 22
3.2 Rekommendationer 24

4 Sexuella trakasserier i arbetslivet **26**
4.1 Väsentliga resultat 26
4.1.1 Förekomst av sexuella trakasserier i arbetslivet 26
4.1.2 Sexuella trakasserier inom olika näringsgrenar samt i olika arbetsgemenskaper, arbetsuppgifter och roller 29
4.1.3 Hur vanliga är upplevelser av sexuella trakasserier i arbetet? 31
4.1.4 Sexuella trakasserier mot kvinnor från chefer 33
4.1.5 Att berätta om sexuella trakasserier samt arbetsplatsens anvisningar och kontaktperson för trakasserier 34
4.2 Rekommendationer 37

5 Att uppleva och bevittna digitalt våld och trakasserier på nätet 38
5.1 Väsentliga resultat 38
5.1.1 Förekomsten av nättrakasserier 39
5.1.2 Situationer där nättrakasserier upplevs 40
5.1.3 Typer av nättrakasserier 42
5.1.4 Effekterna av att uppleva och observera nättrakasserier 43
5.2 Rekommendationer 43

6 Förföljelse 45
6.1 Väsentliga resultat 45
6.1.1 Förekomsten av förföljelse 45
6.1.2 Former av förföljelse 46
6.1.3 Förövare av förföljelse 47
6.1.4 Varaktighet för och upprepning av förföljelse 48
6.1.5 Konsekvenser av förföljelse 49
6.2 Rekommendationer 51

7 Samhälleligt våld 53
7.1 Väsentliga resultat 53
7.1.1 Tvångsäktenskap 54
7.1.2 Hedersrelaterat våld 55
7.1.3 Inställning till könsstympning av flickor och pojkar 56
7.2 Rekommendationer 57

Avslutningsvis 59

Undersökningsmaterial 60

Källor 61

1 Inledning

År 2021 utreddes befolkningens erfarenheter och observationer av våld och trakasserier i Finland. Undersökningen var en del av ett europeiskt projekt om könsrelaterat våld som samordnades av EU:s statistikbyrå Eurostat, och i vilket våld mot kvinnor undersöktes i över 30 europeiska länder under åren 2021–2024. Resultaten för datainsamlingen Trygghet och välfärd i Finland som genomfördes i Finland publicerades år 2023 under namnet Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021. Undersökningen svarade särskilt på de informationsbehov som gäller Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), och som Finland har ratificerat.

Fokus för den europeiska undersökningen var att utreda våldsupplevelser bland kvinnor i åldern 18–74 år. Syftet var att undersökningen skulle omfatta så många olika former av våld som möjligt, både då förövaren är en partner eller någon annan part. Frågorna gällde bland annat upplevelser av sexuellt våld, våld som upplevts under barndomen, upplevelser av trakasserier och våld i arbetslivet samt uppfattningar om hur vanligt våld är och rädslor relaterade till våld.

I Finland ansågs det också nationellt viktigt att inkludera män och unga kvinnor i undersökningen, och därför inkluderades separata urval av män mellan 18–74 år och flickor mellan 16–17 år. Till undersökningen lades också frågor som ansågs vara nationellt viktiga, och som inte ingick i EU-enkäten. Sådana var till exempel frågor som gällde nättrakasserier, olika former av samhälleligt våld samt kännedom om och användning av tjänster.

Eftersom datainsamlingen genomfördes under coronapandemin föll det sig även naturligt att fråga uppgiftslämnarna om deras upplevelser av våld och trakasserier under pandemin jämfört med tiden före pandemin. Dessa resultat relaterade till coronatiden har behandlats i rapporten Koronakriisin vaikutukset Sukupuolten tasa-arvoon Suomessa (Coronakrisens effekter på jämställdheten i Finland, inte översatt till svenska) (Mesiäislehto m.fl. 2022). Utöver av Eurostat och Statistikcentralen finansierades undersökningen i Finland även av justitieministeriet, inrikesministeriet samt social- och hälsovårdsministeriet, vars finansiering var en förutsättning för uppfyllandet av de nationella informationsbehoven.

Resultaten av undersökningen stärkte uppfattningen om hur allmänt könsrelaterat våld och våld i nära relationer är i Finland, och ingen egentlig minskning av upplevelsen av våld i parrelationer verkade ha skett. I Finland hade ungefär en tredjedel (34 %) av kvinnorna mellan 16–74 år och knappt en

femtedel (18 %) av männen mellan 18–74 år utsatts för fysiskt våld som utövats av en partner. Av kvinnorna uppgav 43 procent och av männen 12 procent att de upplevt sexuellt våld. Över hälften (57 %) av kvinnorna och knappt hälften (46 %) av männen hade någon gång under sitt liv utsatts för fysiskt våld, sexuellt våld eller hot från någon. Även om både kvinnor och män utsätts för våld, är karaktären för det våld som upplevts ändå delvis olika. Kvinnor utsätts typiskt sett för våld i nära relationer och sexuellt våld oftare än män, medan det för män är vanligare att utsättas för våld från okända eller flyktigt bekanta personer.

Följande EU-omfattande undersökning planeras till år 2027, så det är sannolikt att nya jämförelsedata om förekomsten av könsrelaterat våld och våld i nära relationer i befolkningen erhålls även i framtiden. Undersökningsmaterialet kommer också att bli tillgängligt för forskningsanvändning, och vi hoppas att materialet utnyttjas så brett som möjligt.

I första kapitlet till denna publikation presenteras de centrala begrepp som använts i undersökningen. I andra kapitlet behandlas våld som upplevts och bevittnats under barndomen. Det tredje kapitlet är en helhetsgranskning av det våld som unga kvinnor upplevt. Kapitel fyra fokuserar på sexuella trakasserier i arbetslivet, och i kapitel fem behandlas upplevelser och observationer av digitalt våld och nättrakasserier. Förföljelse behandlas i kapitel sex och samhälleligt våld i kapitel sju. Resultatsiffrorna har byggts upp så att varje kapitel först presenterar de viktigaste resultaten, och därefter de rekommendationer som ges utifrån resultaten. Undersökningsmaterialet beskrivs efter resultatsiffrorna.

Centrala begrepp

Könsrelaterat våld

Med könsrelaterat våld avses att våldet som fenomen påverkar olika kön på olika sätt. Våld är könsrelaterat, det vill säga det tar sig olika uttryck för män och kvinnor när man exempelvis granskar våldets förekomst, former, motiv, konsekvenser, offer och förövare.

Våld i nära relationer

Våld i nära relationer är våld där förövaren och offret är i en nära relation med varandra. Våld i nära relationer kan vara våld i parrelationer, våld i sällskapsrelationer eller annat våld i hemmet. Våld i nära relationer kan riktas mot nuvarande eller tidigare partner, barn, andra släktingar eller närstående. Det som är typiskt för våld i nära relationer är att det sker i privata utrymmen och förblir dolt.

I denna undersökning har våld i nära relationer granskats särskilt ur perspektivet våld i parrelationer. Våld i nära relationer omfattar också våld som utövas av andra närstående personer, både i barndomshemmet och i andra nära relationer.

Våld i parrelationer

Våld i parrelationer är våld som utövas av en nuvarande eller tidigare partner, det vill säga att förövaren och offret är eller har varit gifta, sambor eller i en sällskapsrelation. Våld i parrelationer kan även omfatta tidigare partner. I denna undersökning omfattar våld i parrelationer även våld i sällskapsrelationer.

Sexuella trakasserier

Sexuella trakasserier är verbalt, icke-verbalt eller fysiskt, oönskat beteende av sexuell karaktär som avsiktligt eller de facto kränker en persons psykiska eller fysiska integritet, särskilt genom att skapa en hotfull, fientlig, nedsättande, förnedrande eller ångestframkallande stämning.

Sexuellt våld

Sexuellt våld är våld där förövaren genom sitt handlande kränker offrets sexuella integritet eller självbestämmanderätt. Det finns många former av sexuellt våld och det kan utöver fysiskt våld inbegripa påtryckningar, hot och utpressning till olika sexuella handlingar samt utnyttjande av offrets tillstånd till följd av berusning, trötthet eller rädsla. Sexuellt våld kan också ta sig uttryck som tvång eller påtryckningar att delta i sexuella handlingar med en tredje part.

I denna undersökning avses med sexuellt våld fysiskt påträngande former av sexuellt våld, vilket inkluderar våldtäkter som inkluderat samlag, våldtäktsförsök samt andra sexuella handlingar utförda mot offrets vilja av offret själv, förövaren eller en tredje part.

Nätvåld och nättrakasserier

Med nätvåld och nättrakasserier avses osaklig eller kränkande kommunikation, hot eller utsättande för trakasserier som riktas mot en person på nätet eller i sociala medier. Med utsättande för riktade trakasserier avses ett fenomen där en eller flera aktörer uppmanar eller hetsar en stor grupp människor att angripa en enskild person på olika sätt, till exempel genom att skicka hatfyllda meddelanden via e-post eller i sociala medier, eller genom att gräva fram uppgifter om privatlivet och förvränga dem.

Samhälleligt våld

Med samhälleligt våld avses våld där de strukturer, maktsystem, normer och förfaringssätt som råder i ett samhälle eller en mindre gemenskap som tillhör samhället försvagar vissa personers eller grupper av personers rättigheter och ställning i förhållande till andra, förhindrar dem från att tillfredsställa sina grundläggande behov, hotar deras liv, hälsa eller välbefinnande, eller på annat sätt orsakar dem skada. Det som är typiskt för samhälleligt våld är att ansvaret för individernas handlingar försvinner bakom gemenskapen, varvid personer som trotsar gemenskapens regler kan uppleva hot om våld från hela gemenskapen.

2 Våld som upplevts och bevittnats under barndomen

Henna Attila & Miina Keski-Petäjä

Statistikcentralens undersökning Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 kartlade psykiskt och fysiskt våld som upplevts och bevittnats under barndomen.

Förekomsten av psykiskt och fysiskt våld som utövats av föräldrar och som upplevts eller bevittnats under barndomen kartlades genom att undersöka vilken andel av kvinnor mellan 16–74 år och män mellan 18–74 år som rapporterade att de upplevt psykiskt eller fysiskt våld från sina föräldrar eller bevittnat psykiskt eller fysiskt våld mellan föräldrarna då de varit yngre än 15 år.

Som upplevelser och bevittnande av psykiskt våld definierades situationer där en person då de varit yngre än 15 år själv hade upplevt eller bevittnat att fadern eller modern förringat eller verbalt förnedrat den andra. Som fysiskt våld räknades upplevelser eller bevittnande av fall där förövaren tagit till våld genom att smälla till, dra i håret, slå med knytnäven, sparka eller kasta ett föremål. Som särskilt grovt fysiskt våld mot personer under 15 år räknades handlingar där en förälder avsiktligt slagit eller sparkat hårt, slagit med ett föremål såsom en käpp eller ett bälte, bränt eller knivhuggit.

Utöver psykiskt och fysiskt våld som utövats av eller mellan föräldrar kartlades även erfarenheter av sexuellt våld och förföljelser som upplevts då de varit yngre än 15 år. Sexuellt våld som upplevts under barndomen undersöktes genom att tillfråga kvinnor mellan 16–74 år och män mellan 18–74 år om olika handlingar de utsatts för. Som sexuellt våld räknades till exempel att locka någon att visa sig naken, att olämpligt beröra intima områden och att tvinga till samlag.

Som förföljelse definierades upprepat kränkande eller hotfullt beteende riktat mot en person. Kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år tillfrågades huruvida någon upprepade gånger hade skickat dem oönskade meddelanden eller gåvor som gett upphov till rädsla, oro eller ångest, ringt kränkande, hotfulla eller tysta samtal, på annat sätt ihärdigt försökt ta kontakt, väntat utanför hemmet, skolan eller arbetsplatsen, följt efter dem eller iakttagit dem, skadat deras egendom eller husdjur, offentligt framfört kränkande eller pinsamma kommentarer om dem, eller publicerat bilder, videor eller känslig information om dem på ett sätt som gett upphov till rädsla, oro eller ångest. De som rapporterade ovan nämnda upplevelser av förföljelse tillfrågades huruvida de hade upplevt något av de fall av förföljelse de nämnt när de var under 15 år. Resul-

taten om hur vanligt det är att utsättas för förföljelse under barndomen baseras på hur många av dem som rapporterat förföljelseupplevelser som uppgav att åtminstone en del av dessa gärningar inträffade då de varit yngre än 15 år.

2.1 Väsentliga resultat

- Nästan varannan kvinna i åldern 16–74 år och man i åldern 18–74 år som bor i Finland uppger att de har upplevt psykiskt eller fysiskt våld som utövats av föräldrarna då de varit yngre än 15 år. På befolkningsnivå motsvarar detta 1 888 000 personer.
- Sextio procent av kvinnorna och hälften av männen uppgav att de bevittnat psykiskt eller fysiskt våld mellan sina föräldrar då de varit yngre än 15 år.
- Av kvinnorna uppgav 14 procent och av männen fyra procent att de upplevt sexuellt våld då de varit yngre än 15 år.
- Var tredje kvinna och var femte man som bor i Finland rapporterade att de utsatts för förföljelse någon gång under sitt liv. Av dem som utsatts för förföljelse uppgav 20 procent av kvinnorna och 13 procent av männen att detta inträffat då de varit yngre än 15 år.
- Mest typiskt rapporterade kvinnor och personer under 35 år om våld som upplevts och bevittnats under barndomen.
- Både då det gäller våld man upplevt själv och våld man bevittnat mellan föräldrarna är förövaren oftast fadern.

2.1.1 Våld som utövats av föräldrar och upplevts då de varit yngre än 15 år

Av figur 2.1 framgår att ungefär hälften av kvinnorna (49 %) och en nästan lika stor andel av männen (46 %) uppgav att de hade upplevt psykiskt eller fysiskt våld som utövats av åtminstone en av föräldrarna då de varit yngre än 15 år. När man granskar berättelser om våldsupplevelser utifrån förälderns kön märks det att kvinnor lika ofta rapporterar psykiskt eller fysiskt våld som utövats av både modern och fadern, medan män betydligt oftare berättar om våld som utövats av fadern än av modern: av kvinnorna uppgav ungefär en tredjedel (36 %) att de upplevt våld som utövats av modern då de varit yngre än 15 år och en lika stor andel (36 %) att de upplevt våld som utövats av fadern, medan drygt en fjärdedel (28 %) av männen rapporterade våld som utövats av modern och 40 procent våld som utövats av fadern.

En närmare granskning visar små skillnader mellan kvinnor och män i typen av upplevt våld. Ungefär en tredjedel av kvinnorna uppgav att de utsatts för psykiskt våld både från sin mor (34 %) och sin far (31 %). Om fysiskt våld som utövats av modern berättade tio procent av kvinnorna och om fysiskt våld som utövats av fadern något fler, 14 procent. Likaså rapporterade en tredjedel (33 %) av männen

om psykiskt våld som utövats av fadern, medan något färre, det vill säga en fjärdedel (25 %), rapporterade om psykiskt våld som utövats av modern. Omkring var tionde (8 %) man uppgav att de utsatts för fysiskt våld från sin mor, men betydligt fler, omkring var femte (18 %), för fysiskt våld från sin far. (Figur 2.1.)

Figur 2.1
Andel som har upplevt psykiskt eller fysiskt våld som utövats av en förälder före 15 års ålder, % av kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år. N=7 565.

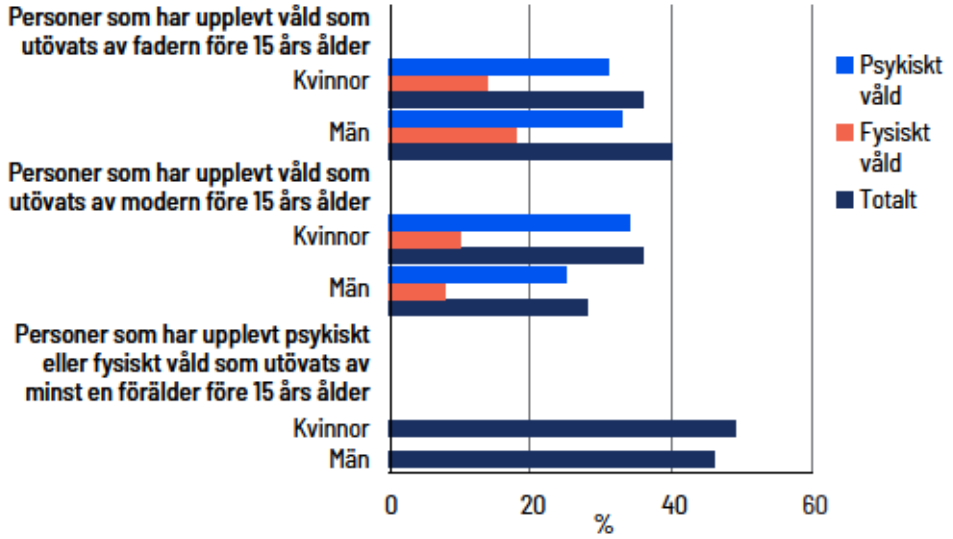

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

En majoritet av kvinnorna i åldern 16–74 år och männen i åldern 18–74 år uppgav att de inte har utsatts för fysiskt våld från sina föräldrar då de varit yngre än 15 år. Den största delen av dem som rapporterade fysiskt våld som utövats av en förälder uppgav att våldet hade inträffat ibland eller sällan. En procent av såväl kvinnorna som männen rapporterade att de ofta eller regelbundet hade utsatts för fysiskt våld både från modern och fadern då de varit yngre än 15 år. (Figur 2.2.)

Figur 2.2
Andel som upplevt fysiskt våld som utövats av en förälder före 15 års ålder, % av kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år. N=7 565.

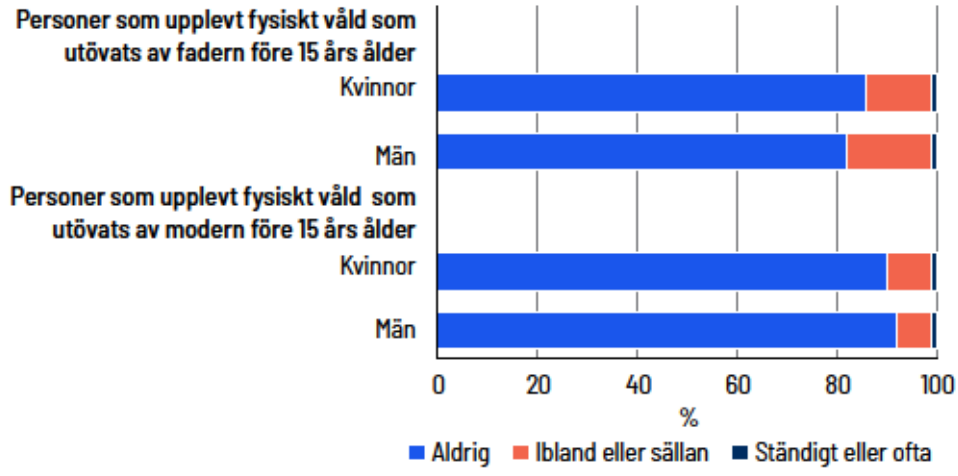

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

De som berättade om psykiskt våld från föräldrarna rapporterade att de utsatts för psykiskt våld ständigt eller ofta något oftare än de som utsatts för fysiskt våld. Sex procent av kvinnorna och två procent av männen uppgav att de ofta eller ständigt utsatts för psykiskt våld från sin mor då de varit yngre än 15 år, medan sex procent av kvinnorna och fyra procent av männen uppgav att de ofta eller ständigt utsatts för psykiskt våld från sin far då de varit yngre än 15 år.

2.1.2 Våld mellan föräldrar som bevittnats då de varit yngre än 15 år

Över hälften uppgav att de hade bevittnat psykiskt eller fysiskt våld mellan sina föräldrar då de varit yngre än 15 år: 60 procent av kvinnorna och 52 procent av männen. Bevittnande av psykiskt våld var vanligare. Ungefär hälften av kvinnorna (47 %) och av knappt hälften av männen (42 %) rapporterade att de bevittnat psykiskt våld både från modern mot fadern och från fadern mot modern.

Bevittnande av fysiskt våld var mer sällsynt, men många rapporterade även om detta. Som barn hade man framför allt bevittnat våld från fadern mot modern: 18 % av kvinnorna och 15 % av männen uppgav att de hade bevittnat våld från fadern mot modern. Om fysiskt våld från modern mot fadern berättade var tionde kvinna (10 %) och man (9 %). (Figur 2.3.)

Figur 2.3
Andel som upplevt psykiskt eller fysiskt våld mellan föräldrarna före 15 års ålder, % av kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år. N=7 565.

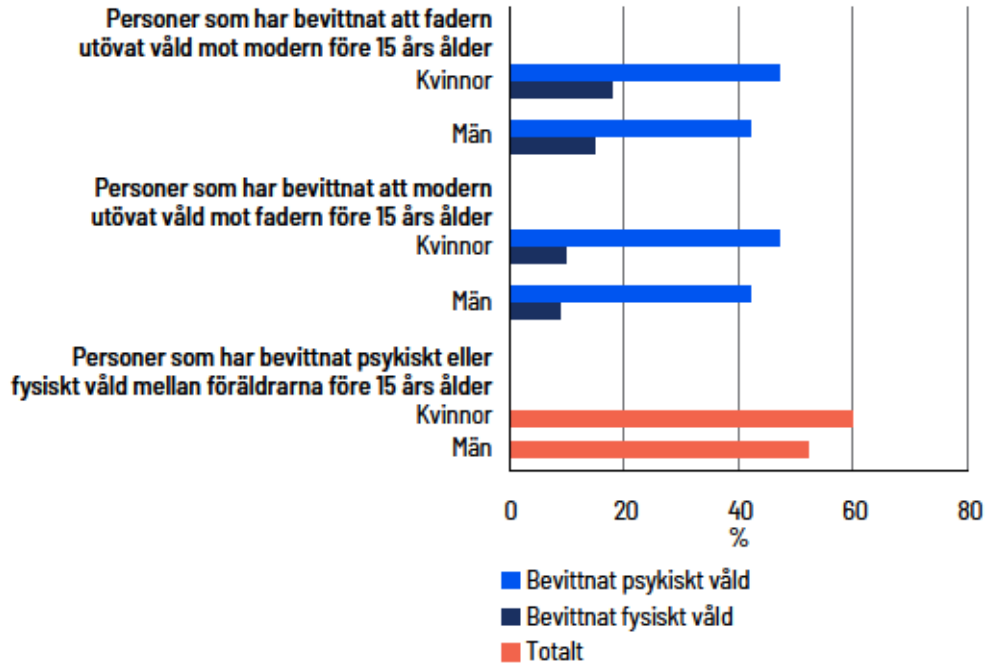

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

En majoritet av kvinnorna i åldern 16–74 år och männen i åldern 18–74 år uppgav att de inte hade bevittnat fysiskt våld mellan sina föräldrar då de varit yngre än 15 år. Den största delen av dem som bevittnat fysiskt våld från en förälder mot den andra uppgav att våldet hade inträffat ibland eller sällan. Dock rapporterade tre procent av kvinnorna och två procent av männen att det fysiska våldet från fadern mot modern var ständigt eller ofta förekommande. Ständigt eller ofta förekommande våld från modern mot fadern rapporterades väldigt sällan (1 % av kvinnorna, 0 % av männen). (Figur 2.4.)

Figur 2.4
Andel som bevittnat fysiskt våld mellan föräldrarna före 15 års ålder, % av kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år. N=7 565.

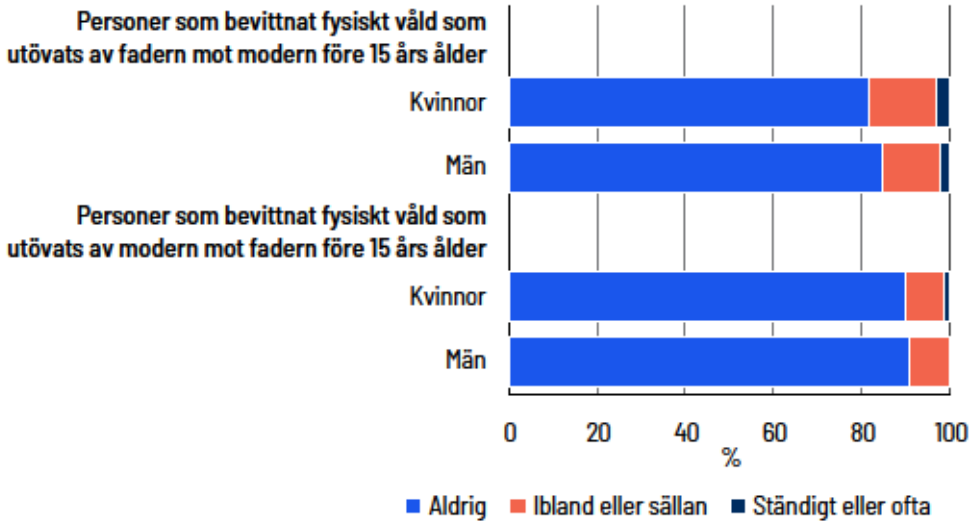

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

Enligt beskrivningarna var psykiskt våld mellan föräldrarna vanligare och även oftare förekommande än fysiskt våld. Tolv procent av kvinnorna och sex procent av männen uppgav att de bevittnat ständigt eller ofta förekommande psykiskt våld från modern mot fadern då de varit yngre än 15 år, medan 14 procent av kvinnorna och sju procent av männen uppgav att de bevittnat ständigt eller ofta förekommande psykiskt våld från fadern mot modern då de varit yngre än 15 år.

2.1.3 Sexuellt våld som upplevts då de varit yngre än 15 år

Kvinnor rapporterade relativt ofta att de upplevt sexuellt våld från en vuxen då de varit yngre än 15 år: 14 procent av kvinnorna och fyra procent av männen uppgav att de hade utsatts för olika former av sexuellt våld då de varit yngre än 15 år, det vill säga sammanlagt ungefär var tionde 16–74-åring.

Två procent av kvinnorna i åldern 16–74 år och en procent av männen i åldern 18–74 år rapporterade om en våldtäkt som begåtts av en vuxen då de varit yngre än 15 år, vilket på befolkningsnivå motsvarar ungefär 50 000 personer.

Våldtäkt definierades som samlag, vilket innebär att många olika former av sexuellt våld uteslöts. Tretton procent av kvinnorna och fyra procent av männen uppgav att de upplevt andra former av sexuellt våld, såsom fotografering naken eller beröring av könsorganen, då de varit yngre än 15 år. (Figur 2.5.)

Figur 2.5
Andel som upplevt sexuellt våld som utövats av vuxna före 15 års ålder, % av kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år. N=7 575.

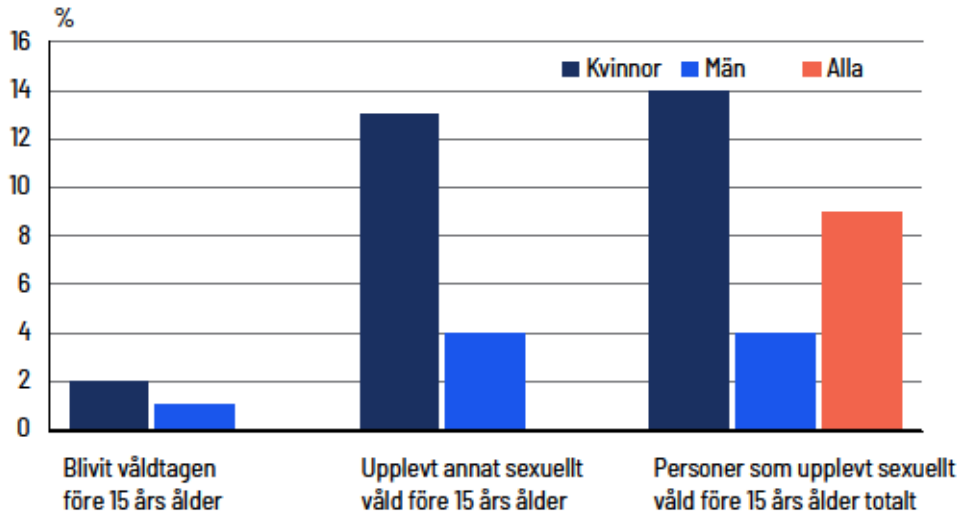

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

Av dem som utsatts för sexuellt våld då de varit yngre än 15 år uppgav lite över hälften att de var mellan 11 och 14 år vid den första händelsen, var tredje uppgav att de var mellan 6 och 10 år och 15 procent uppgav att de var under 6 år. Ungefär nio av tio rapporterade att förövaren var en man och en av tio att förövaren var en kvinna. För de flesta som hade utsatts för sexuellt våld var förövaren en bekant person (78 %).

En majoritet (67 %) av dem som hade upplevt sexuellt våld då de varit yngre än 15 år uppgav att de inte hade berättat om sina upplevelser för någon. Ungefär var fjärde (23 %) uppgav att de hade berättat om det inträffade för en vän, och tre procent uppgav att de hade anmält det inträffade till polisen. Personer i de yngre åldersgrupperna uppgav att de hade berättat om upplevelserna både för vänner och för myndigheterna oftare än personer i de äldre åldersgrupperna.

2.1.4 Förföljelse som upplevts då de varit yngre än 15 år

Var tredje kvinna och var femte man som bor i Finland rapporterade att de utsatts för förföljelse någon gång under sitt liv. Totalt sex procent av kvinnorna i åldern 16–74 år och två procent av männen i åldern 18–74 år uppgav att de hade utsatts för förföljelse då de varit yngre än 15 år. På befolkningsnivå innebär detta totalt 165 000 personer.

Då de granskas enligt åldersgrupp var det vanligast att åldersgruppen 16–34-åringar rapporterade om förföljelse – ungefär var tionde (8 %) uppgav att de utsatts för förföljelse då de varit yngre än 15 år.

Mest sällsynta var rapporter om förföljelse som upplevts då de varit yngre än 15 år bland 55–74-åringar, av vilka en procent uppgav att de hade upplevt förföljelse då de varit yngre än 15 år.

2.2 Rekommendationer

Sammanfattningsvis kan det konstateras att våld som upplevts och bevittnats under barndomen har varit och fortfarande är vanligt i Finland. Upplevelser av våld under barndomen har på ett eller annat sätt berört en stor del av befolkningen.

Upplevelser av psykiskt våld är mycket vanliga, men många har även upplevt fysiskt våld under barndomen. Endast en minoritet av dem som upplevt våld under barndomen har berättat om sina upplevelser för en utomstående.

Våld kännetecknas av att det förs över mellan generationer. Det som gör våld som upplevts i barndomen särskilt skadligt är att de som har upplevt eller bevittnat våld under barndomen löper en större risk för att senare i livet bli offer för våld i nära relationer. Enligt vår undersökning är både våld som upplevts och bevittnats under barndomen starkt kopplat till våld i parrelationer senare i livet, och särskilt vid upprepat våld i parrelationer blir även eventuella barn som bor i hushållet ofta delaktiga i våldet, antingen som offer eller som vittnen.

Eftersom både våld som upplevts och bevittnats under barndomen har en omfattande inverkan på livet och effekterna är generationsöverskridande, står å ena sidan förebyggande och å andra sidan minimering av skador från det våld som inträffat i centrum för de åtgärder som behövs. Det är viktigt att samhället stöder metoder för att identifiera och ingripa i det våld som barn utsätts för. Under arbetet är det viktigt att beakta att blotta bevittnandet våld är skadligt och vänjer barnet vid en våldskultur, som kan utsätta det för våld

senare i livet. Även det våldsförebyggande arbetet för barn och familjer kräver omfattande insatser och resurser.

Vid bekämpningen av våld är det av största vikt att olika former av våldshandlingar identifieras som våld, och att man uppmuntras att berätta om dem. Våldet får inte förbli dolt. Våra resultat tyder delvis på att våld identifieras och rapporteras modigare bland de yngsta åldersgrupperna än tidigare. Denna utveckling bör stärkas ytterligare.

Skillnader mellan svaren för olika åldersgrupper är typiska vid undersökning av våldsupplevelser. Även om äldre personer berättar om upplevt våld mer sällan än yngre personer, säger resultaten nödvändigtvis inget om den verkliga omfattningen av våldet. Att dela med sig av tidigare erfarenheter i nutid är förknippat med komplexa frågor kring minne, identifiering och berättande. Underrapportering av våldsupplevelser i en sådan här undersökning är möjlig exempelvis för att individen eller samhället vid olika tidpunkter inte har identifierat alla handlingar som våld, eller för att man på grund av skam, skuld eller någon annan orsak inte vill berätta om upplevelserna. Det är i allmänhet bra att vara medveten om att en undersökning som mäter våldsupplevelser inte exakt visar förekomsten av våld, utan de tidigare våldsupplevelser som människor har identifierat, kommit ihåg och önskat dela med sig av i undersökningen.

Å andra sidan finns det också verkliga skillnader mellan åldersgrupperna, till exempel i de konkreta uppväxtmiljöerna. Orsaker relaterade till användning av internet och de mångsidigare formerna av våld på nätet kan också delvis förklara varför en så mycket större andel av 16–34-åringarna uppgav att de utsatts för förföljelse redan då de varit yngre än 15 år jämfört med de äldre åldersgrupperna. Trakasserier och våld på nätet är överlag ett fenomen som i synnerhet drabbar unga människor. Förebyggande och bekämpning av nätvåld bör vara en viktig del av arbetet mot våld, särskilt när det gäller barn och unga.

3 En helhetsgranskning av unga kvinnors upplevelser av våld

Henna Attila, Marjut Pietiläinen & Aku von Bell

Det våld som unga kvinnor upplevt granskas i förhållande till upplevelser av fysisk misshandel och förföljelse någon gång under livstiden på arbetsplatsen, under barndomen, i parförhållanden samt inom andra livsområden. Vid tidpunkten för undersökningen är granskningen avgränsad till upplevelser hos kvinnor i åldern 18–25 år. I granskningar om våld som upplevts i barndomen används åldersavgränsningen 16–25.

I detta kapitel behandlas först våld som unga kvinnor upplevt när det gäller sexuellt våld, fysiskt våld och hot om våld i parförhållanden och utanför dem. Våld som kvinnor i åldern 18–25 år har upplevt jämförs med våld som män i åldern 18–30 år har upplevt – jämfört med kvinnor höjdes åldersgränsen för män i undersökningarna för att få med tillräckligt många män för meningsfulla jämförelser. Avslutningsvis behandlas unga kvinnors upplevelser av förföljelse samt våld som de bevittnat och upplevt under barndomen.

Definitioner

Med lindrigt och grovt våld avses olika former av fysiskt våld, såsom att dra i håret, ruska, knuffa, slå, sparka och strypa. Det är inte uppgiftslämnarna själva som har klassificerat det våld de upplevt som lindrigt eller grovt, utan grupperingen har gjorts i samband med analysen av resultaten. Som grovt våld har betraktats handlingar, där risken för dödsfall eller allvarlig skada är betydande. Grovt våld omfattar alltså allt våld där det har förekommit strypning eller till exempel användning av ett vapen i våldssituationen.

Med sexuellt våld avses våldtäkt, försök till våldtäkt samt andra sexuella handlingar som en person har blivit tvingad eller pressad att utföra mot sin vilja.

Med våldtäkt avses en handling där en person har tvingats eller pressats till samlag mot sin vilja, vilket innefattar vaginal- eller analpenetration, oralsex eller penetration med föremål.

Med parrelationsvåld avses våld som utövas av en nuvarande eller tidigare partner eller make.

Med våld utanför en parrelation avses våld som utövas av andra än nuvarande eller tidigare partner. Förövaren kan till exempel vara en släkting, vän, studie- eller arbetskamrat, en mer avlägsen bekant, granne eller en person som sedan tidigare är okänd.

3.1 Väsentliga resultat

- Hälften (50 %) av unga kvinnor i åldern 16–25 år har upplevt våld: nästan var tionde (8 %) har blivit hotad med våld, ungefär en femtedel (22 %) har utsatts för lindrigt våld och en femtedel (20 %) för grovt våld eller våldtäkt.
- När det gäller unga kvinnor är den som hotar med våld oftast den nuvarande partnern eller en före detta partner. En person som utövar lindrigt våld är oftast någon annan än en partner, medan förövaren vid grovt våld lika ofta är den nuvarande partnern eller en tidigare partner som någon annan.
- Drygt en tredjedel av unga kvinnor har upplevt förföljelse. Den vanligaste formen av förföljelse som upplevts är oönskade försök till kontakt.
- Ungefär var tionde ung kvinna har bevittnat våld mellan sina föräldrar då de varit yngre än 15 år.
- Ungefär var sjunde ung kvinna har upplevt fysiskt våld som utövats av föräldrarna då de varit yngre än 15 år.
- Omkring en procent har utsatts för grovt sexuellt våld då de varit yngre än 15 år. Ungefär 13 procent av unga kvinnor har upplevt lindrigare former av sexuellt våld under sin barndom.

3.1.1 Sexuellt våld, fysiskt våld och hot om våld som upplevts av unga kvinnor

Hos unga kvinnor delas våldsupplevelserna in i två huvudkategorier: våld i parrelationer och våld utanför parrelationer. Hälften av unga kvinnor har utsatts för hot om våld, lindrigt eller grovt fysiskt våld eller våldtäkt utanför en parrelation. Av de kvinnor som varit i ett parförhållande har en femtedel (20 %) i åldern 16–25 år och nästan en fjärdedel (23 %) i åldern 18–25 år blivit utsatta för motsvarande våld från en nuvarande eller tidigare partner.

Hot om våld från en nuvarande eller tidigare partner har upplevts av knappt en femtedel, medan hot från andra parter har upplevts av ungefär var tionde kvinna i åldern 18–25 år. Drygt en fjärdedel av kvinnorna i åldern 18–25 år uppger att de har utsatts för lindriga våldshandlingar från någon annan än en partner, medan ungefär var sjunde kvinna har utsatts för våld från en partner. Ungefär 5 procent av unga kvinnor uppgav att de hade upplevt allvarligare former av våld från en partner eller någon annan förövare. (Figur 3.1.)

När man jämför erfarenheter av våld bland kvinnor i åldern 18–25 år och män i åldern 18–30 år märker man att de största skillnaderna syns i andelen grovt våld och sexuellt våld: jämfört med unga män har ungefär dubbelt så många kvinnor utsatts för våldtäkt eller försök till våldtäkt och ungefär tre gånger så många för någon annan form av sexuellt våld. Unga kvinnor utsätts för grovt våld från en partner tre gånger oftare än män. Unga kvinnor upplever oftare hot om våld från nuvarande eller tidigare partner än från andra, medan det för män är tvärtom.

Figur 3.1
Förekomst av våldsupplevelser någon gång under livstiden enligt allvarlighetsgrad, typ av våld och förövare, % bland kvinnor i åldern 18–25 år och män i åldern 18–30 år. Kvinnor N=507, män N=232.

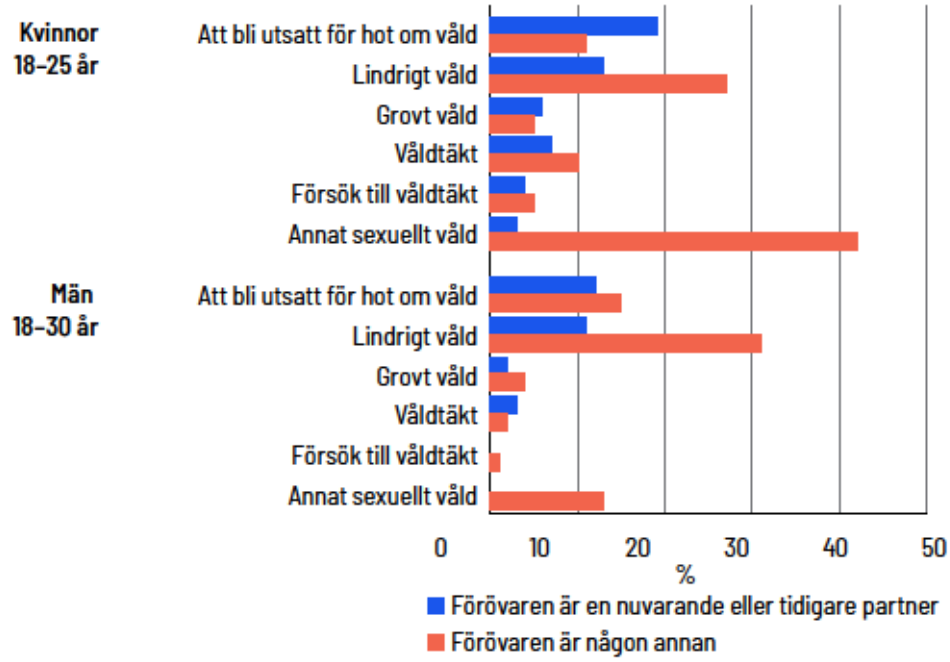

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

Figur 3.2 visar fördelningen av de platser där man under de senaste fem åren utsatts för våld utanför en parrelation, för de offer som har kunnat uppge platsen i samband med att de besvarade enkäten. Unga kvinnor utsätts oftast för våld utanför en parrelation på platser som är förknippade med fritidsaktiviteter (41 %), såsom hobbyer, restauranger eller köpcentra. Den näst vanligaste platsen för våldet är offrets eller förövarens hem (35 %). Andra platser är andra offentliga platser än sådana som är avsedda för fritidsaktiviteter (12 %) samt studie- och arbetsplatser (9 %). (Figur 3.2.)

Figur 3.2
Plats där man senast upplevt våld utanför en parrelation, % av kvinnor i åldern 18–25 år som har upplevt våld utanför en parrelation. N=127.

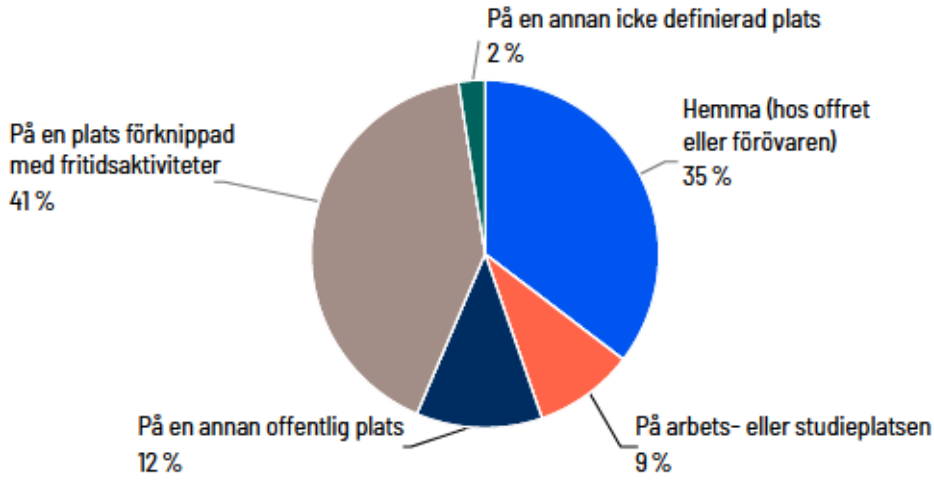

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

3.1.2 Förföljelse som unga kvinnor upplevt

Istanbulkonventionen definierar förföljelse som upprepat beteende riktat mot en person, på grund av vilket offret har anledning att uppleva rädsla eller hot i förhållande till sin säkerhet. Förföljelse är alltså upprepade trakasserier, som kan omfatta handlingar som är lagliga var för sig, men som är olagliga när de upprepas.

Av kvinnor i åldern 18–25 år har 38 procent upplevt förföljelse (figur 3.3.) De vanligaste formerna av förföljelse är oönskade kontaktförsök eller gåvor (29 %) och offentliga kränkande kommentarer (14 %). Var tionde ung kvinna har upplevt hotfulla kontaktförsök, oönskad kontakt samt blivit efterföljd och övervakad.

Figur 3.3
Upplevelse av förföljelse enligt typ av gärning, % av kvinnor i åldern 18–25 år. N=507.

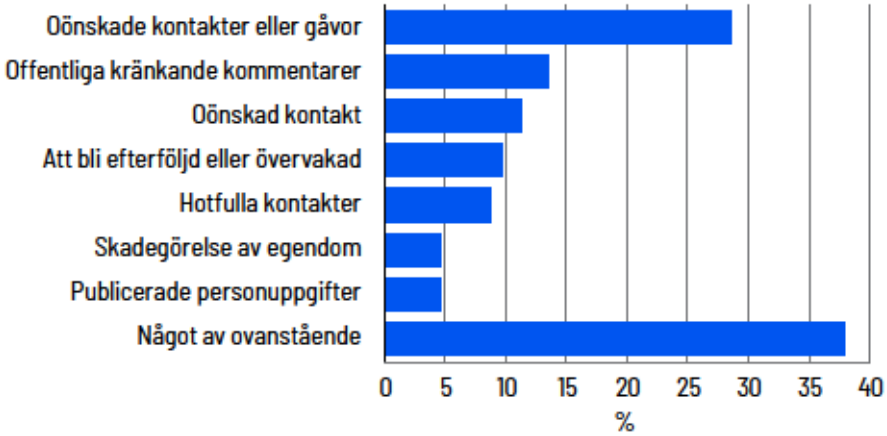

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

I ungefär 80 procent av fallen av förföljelse är förföljaren en man och i ungefär 15 procent en kvinna. Ungefär hälften (46 %) av de unga kvinnor som upplevt förföljelse uppger att förövaren var en vän eller en bekant från tidigare, och ungefär hälften (47 %) rapporterar att förövaren var en person de inte kände från förut. Ungefär var tionde (8 %) ung kvinna har blivit utsatt för förföljelse av en partner eller släkting.

Figur 3.4 visar hur ofta och på vilket sätt unga kvinnor som blivit utsatta för förföljelse har ändrat sitt beteende till följd av förföljelsen. De vanligaste förändringarna till följd av förföljelse gäller ändrat rörelsemönster på offentliga platser, ändring av utseende eller kontaktuppgifter samt beväpning. Ungefär var tionde ung kvinna har flyttat eller bytt arbetsplats eller studieplats på grund av förföljelse.

Figur 3.4
Följder av förföljelse, % av kvinnor i åldern 18–25 år som upplevt förföljelse. N=178.

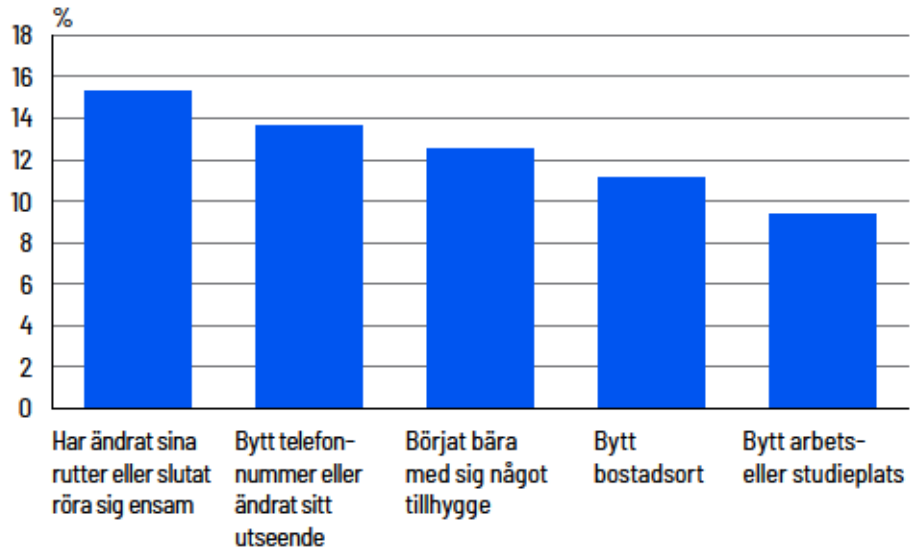

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

3.1.3 Våld som unga kvinnor upplevt under sin barndom

Som våld som upplevts under barndomen anses våld som en person upplevt då de varit yngre än 15 år. Ämnet är betydelsefullt, eftersom våld som upplevts tidigt kan ha mycket stor betydelse för individens senare livsförlopp och välbefinnande.

Figur 3.5 visar förekomsten och upprepningen av fysiskt och psykiskt våld som kvinnor i åldern 16–25 år har upplevt från sina föräldrar. Upplevelser av våld under barndomen hos över 35-åriga kvinnor och män har inkluderats i jämförelsen. De största skillnaderna mellan jämförelsegrupperna gäller

åldersrelaterade skillnader i upplevelser av fysiskt och psykiskt våld från föräldrar samt en könsbunden skillnad då det gäller att bli utsatt för sexuellt våld.

Bland kvinnor i åldern 16–25 år rapporterade något fler än var tionde (13 %) att de under barndomen utsatts för fysiskt våld från föräldrarna, medan var femte (20 %) kvinna och man över 35 år berättade om sådana upplevelser. Däremot rapporterar unga kvinnor oftare än kvinnor över 35 år att de blivit utsatta för psykiskt våld från sina föräldrar – minst varannan kvinna i åldern 16–25 år har upplevt detta minst en gång och knappt en tredjedel upprepade gånger, medan mindre än 40 procent av både kvinnor och män över 35 år har utsatts för psykiskt våld från sina föräldrar.

De största skillnaderna mellan män och kvinnor gäller upplevelser av sexuella trakasserier: fler än var tionde kvinna och ungefär var trettionde man har utsatts för sexuella trakasserier som barn. (Figur 3.5.)

Figur 3.5
Förekomst av familjevåld som upplevts och bevittnats under barndomen samt upplevelser av sexuellt våld före 15 års ålder, % av kvinnor i åldern 16–25 år samt kvinnor och män över 35 år. N= 1 089.

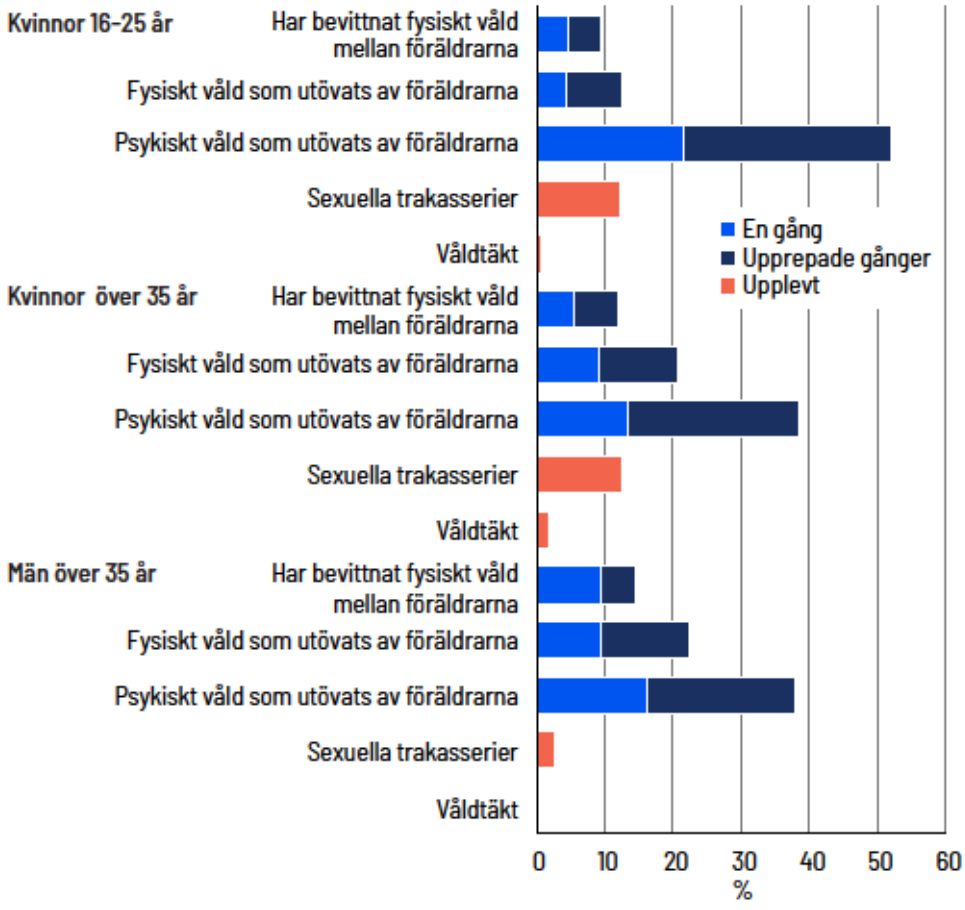

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

Av 16–25-åriga kvinnor har 7 procent utsatts för beröring av könsorganen före 15 års ålder, och 6 procent har blivit fotograferade nakna. Omkring 2 procent uppger att de har tvingats vidröra andras könsorgan då de varit yngre än 15 år, och ungefär 1 procent berättar att de har blivit våldtagna som barn. (Figur 3.6.)

Figur 3.6
Former av sexuellt våld som upplevts före 15 års ålder, % av kvinnor i åldern 16–25 år. N=2 055.

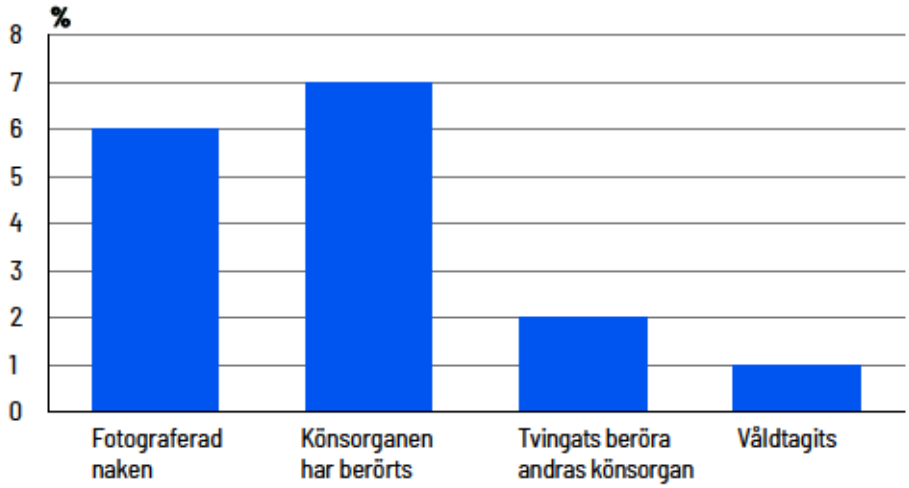

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

3.2 Rekommendationer

Resultaten visar att unga kvinnor är särskilt utsatta för våld inom nästan alla livsområden, och den andel som upplevt våld ökar särskilt på grund av allmänt förekommande sexuellt våld inom olika livsområden och åldersskeden.

De höga andelarna av unga kvinnor som upplevt våld är uppseendeväckande, men ger även hopp i ett internationellt perspektiv. Det våld som unga kvinnor utsätts för på olika håll i Europa och andra delar av världen är inte nödvändigtvis föremål för så stora nationella skillnader som internationella jämförelser tyder på, utan i länder där höga nivåer av våld rapporteras, såsom Finland, handlar det snarare om att unga kvinnor identifierar olika former av våld och kan berätta om sina upplevelser i undersökningar utan rädsla för negativa konsekvenser. Genom att fortsätta att tala om upplevelser av våld och dess följder kan man sträva efter att öka människors medvetenhet om vad som är acceptabelt och vad som inte är det, samt om ens egna och andras rättigheter. På så sätt kan personer som upplevt våld lättare identifiera sina upplevelser och uppsöka hjälp och stöd.

Unga kvinnors öppenhet om sina upplevelser ger hopp om att allt färre i framtiden kommer att förtiga det våld de har upplevt och därmed bli utan stöd. Trots hoppfullheten leder den allmänna förekomsten av våldsupplevelser som unga kvinnor rapporterat ändå till en central slutsats om att upplevelser av våld och hot om våld fortfarande försvårar många flickors och unga kvinnors väg mot vuxenlivet – detta trots att arbetet mot våld och för jämställdhet mellan könen har pågått i åratal.

Utöver unga kvinnor som har upplevt eller upplever våld, vore det även bra att rikta uppmärksamheten mot pojkar och män. Attityder som tillåter våld uppstår inte i ett vakuum, utan påverkas av många fenomen i samhället och det sociala livet. Våld mot flickor och unga kvinnor utövas oftast av pojkar och män, och fenomenet kan inte utrotas genom att fokusera enbart på offren och deras egenskaper och handlingar.

Å andra sidan bör man inte heller uppmärksamma pojkar och män enbart som förövare, utan också som offer för våld, då det på grund av kulturella och sociala normer kan vara svårare för dem än för flickor att berätta om sina upplevelser och uppsöka stöd för våldsoffer. Utan ingripande kan användning av våld som ett sätt att lösa konflikter och som upplevts och bevittnats särskilt under barndomen bli ett handlingsmönster som man följer även i vuxen ålder i sina egna nära relationer. Om man vill minska de många skadeverkningarna som våld ger upphov till, vore det bra att rikta resurserna mot att bryta våldets generationsöverskridande kedja.

4 Sexuella trakasserier i arbetslivet

Marjut Pietiläinen & Aku von Bell

Tyvärr förekommer sexuella trakasserier fortfarande alltför ofta i arbetslivet, vilket visas i flera undersökningar (till exempel Attila m.fl. 2018; Sutela m.fl. 2019; Lyly-Yrjänäinen 2023). Även undersökningen Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 visade att upplevelser av sexuella trakasserier i arbetslivet är relativt vanliga (Attila m.fl. 2023).

I detta kapitel granskas förekomsten av sexuella trakasserier i arbetslivet, dess uttrycksformer, miljöer där de inträffar, de som utsätts och förövarna, samt hur ofta trakasserier rapporteras och vilka kanaler som används.

4.1 Väsentliga resultat

- Sexuella trakasserier upplevs särskilt i arbetsuppgifter där man har kontakt med kunder eller personer i motsvarande position som kunder.
- Majoriteten av dem som utsätter andra för sexuella trakasserier är män: Hos 94 procent av de kvinnor som har upplevt sexuella trakasserier har förövarna varit män, och även hos en tredjedel av de män som har utsatts för sexuella trakasserier har förövaren varit en annan man.
- Utifrån de tilläggsanalyser som gjorts av undersökningen upplever kvinnor sexuella trakasserier där förövaren är en chef eller arbetsgivaren främst inom näringsgrenar som är mansdominerade och där könsfördelningen är jämn.
- På basis av materialet är anvisningar på arbetsplatsen eller en utsedd kontaktperson för trakasserier inte tillräckliga i sig för att minska upplevelsen av trakasserier. Båda dessa kan dock rekommenderas för arbetsplatser, eftersom en kontaktperson för trakasserier är den näst mest sannolika parten till vilken trakasserier rapporteras. Dessutom är det betydligt mer sannolikt att arbetstagare som har anvisningar eller en kontaktperson på arbetsplatsen vet till vem de ska rapportera trakasserier jämfört med arbetstagare som inte har tillgång till någondera.

4.1.1 Förekomst av sexuella trakasserier i arbetslivet

Av kvinnor i åldern 18–74 som varit i arbetslivet har över hälften (54 %) och av män ungefär var sjunde (14 %) upplevt sexuella trakasserier i arbetslivet. Särskilt unga kvinnor, upp till 80 procent, har upplevt sådana (figur 4.1.) Även för män minskar sannolikheten att uppleva sexuella trakasserier med åldern, men inte lika markant som för kvinnor.

Figur 4.1
Sexuella trakasserier på arbetet de senaste fem åren enligt kön och ålder, % av kvinnor och män i åldern 18–74 år som varit i arbetslivet. N=5 844.

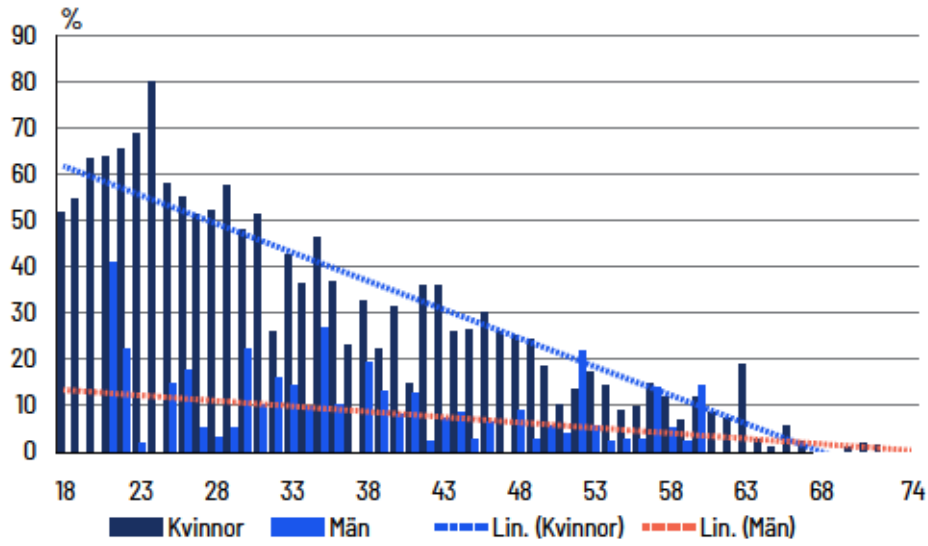

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

Sexuella trakasserier i arbetslivet tar sig många olika uttryck. Mest typiskt förekommer trakasserier som olämpligt stirrande eller blickar som gör att man känner sig obekväm (22 %), olämpliga sexuella skämt eller kränkande kommentarer (19 %) samt oönskad fysisk kontakt (17 %). Kvinnor upplever alla former av sexuella trakasserier betydligt oftare än män (figur 4.2.)

Figur 4.2
Andel som har upplevt sexuella trakasserier på arbetet under de senaste fem åren enligt kön och form av trakasserier, % av kvinnor och män i åldern 18–74 år som varit i arbetslivet. N=5 844.

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

I arbetslivet utförs sexuella trakasserier främst av kunder eller personer som kan jämföras med kunder, såsom patienter, elever, studerande eller resenärer (57 %) samt kollegor (49 %). Av dem som har upplevt sexuella trakasserier har majoriteten – 82 procent – blivit trakasserade av män, 17 procent av kvinnor och 9 procent av en okänd part.

Förövarna för de sexuella trakasserier som kvinnor och män upplever i arbetslivet är olika. Av de kvinnor som har upplevt sexuella trakasserier i arbetslivet har förövaren varit en man i 94 procent av fallen. Av de män som har upplevt sexuella trakasserier i arbetslivet har förövaren varit en kvinna i 59 procent av fallen och en annan man i ungefär en tredjedel (34 %) av fallen.

Kvinnor upplever sexuella trakasserier oftare än män då förövaren är en kund (62 % av kvinnorna, 40 % av männen), och då förövaren är en chef (20 % av kvinnorna, 5 % av männen). Å andra sidan är det nästan lika sannolikt för kvinnor och män (49 %) att utsättas för sexuella trakasserier där förövaren är en kollega. Däremot är det vanligare för män (22 %) än för kvinnor (5 %) att utsättas för trakasserier från en okänd person.

När man granskar de sexuella trakasserier som kvinnor och män upplever i arbetslivet enligt förövare och kön, framgår det att män har en stor roll som förövare då det gäller sexuella trakasserier på arbetsplatsen. Även om män oftare utsätts för sexuella trakasserier från kvinnor än från män, är männens roll i de sexuella trakasserier som män upplever ändå inte obetydlig – till skillnad från kvinnors roll i de sexuella trakasserier som kvinnor utsätts för (figur 4.3.)

Figur 4.3
Andel som har upplevt sexuella trakasserier på arbetet enligt förövarens ställning och kön, % av kvinnor och män i åldern 18–74 år som upplevt trakasserier i arbetslivet under de senaste fem åren. N=2 560.

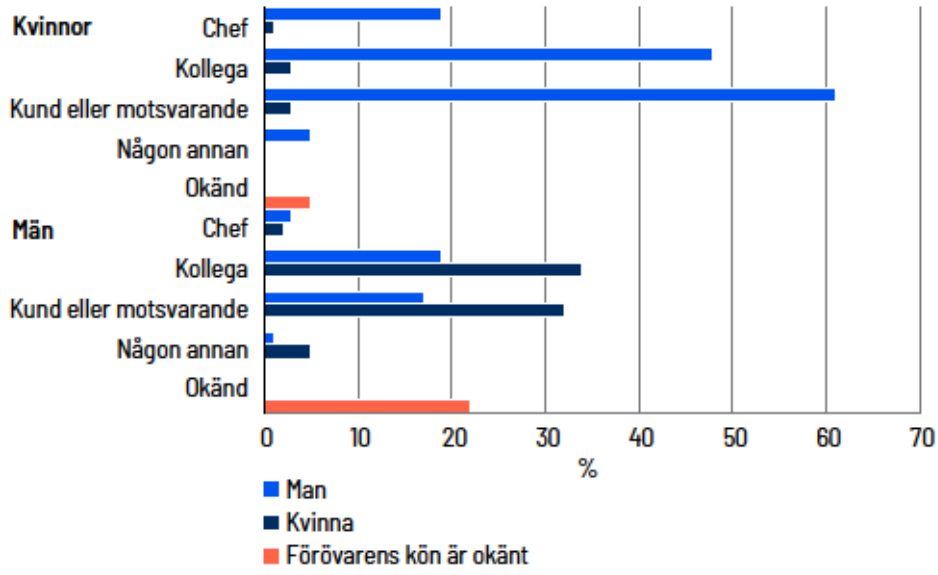

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

4.1.2 Sexuella trakasserier inom olika näringsgrenar samt i olika arbetsgemenskaper, arbetsuppgifter och roller

Följande avsnitt behandlar upplevelser av sexuella trakasserier i det nuvarande arbetet, varvid alla som var anställda vid tidpunkten för undersökningen omfattas av granskningen. Av anställda kvinnor har 21 procent och av män 6 procent upplevt sexuella trakasserier på sin nuvarande arbetsplats.

Det finns också skillnader mellan näringsgrenar när det gäller upplevelser av sexuella trakasserier. Särskilt utsatta för trakasserier är de som arbetar inom vård och omsorg; social verksamhet samt inom handel (figur 4.4.) Inom dessa näringsgrenar ingår vanligtvis mycket kundarbete i arbetet.

Figur 4.4
Andel som har upplevt sexuella trakasserier i sitt nuvarande arbete under de senaste fem åren enligt näringsgren, % av kvinnor och män i åldern 18–74 år som är i arbetslivet. N=3 576.

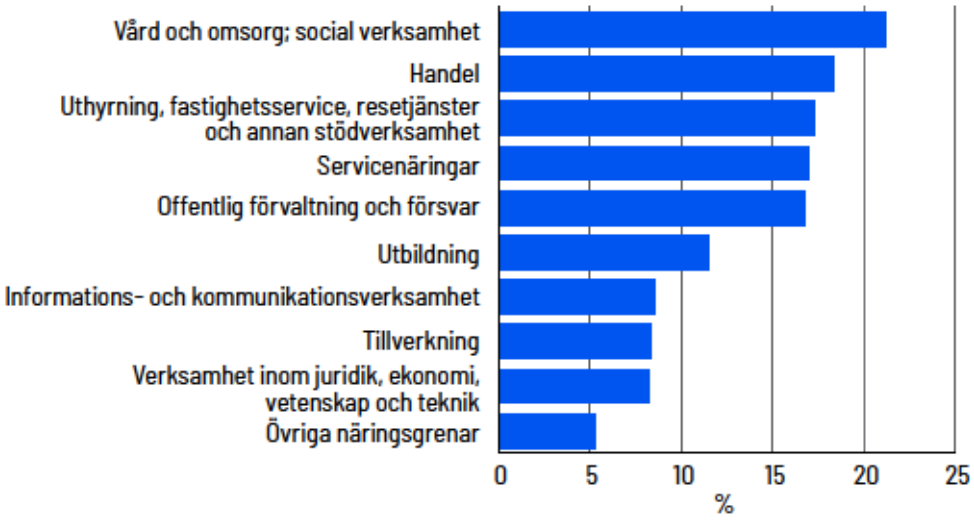

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

Figur 4.5 visar andelarna av förövargrupper inom olika näringsgrenar. Inom näringsgrenar med mycket kundarbete är förövarna ofta kunder, medan det inom andra näringsgrenar är kollegor som framträder bland förövarna.

Figur 4.5
Andel som har upplevt sexuella trakasserier i sitt nuvarande arbete enligt näringsgren och förövarens ställning, % av kvinnor och män i åldern 18–74 år som upplevt sexuella trakasserier i sitt arbete under de senaste fem åren. N=572.

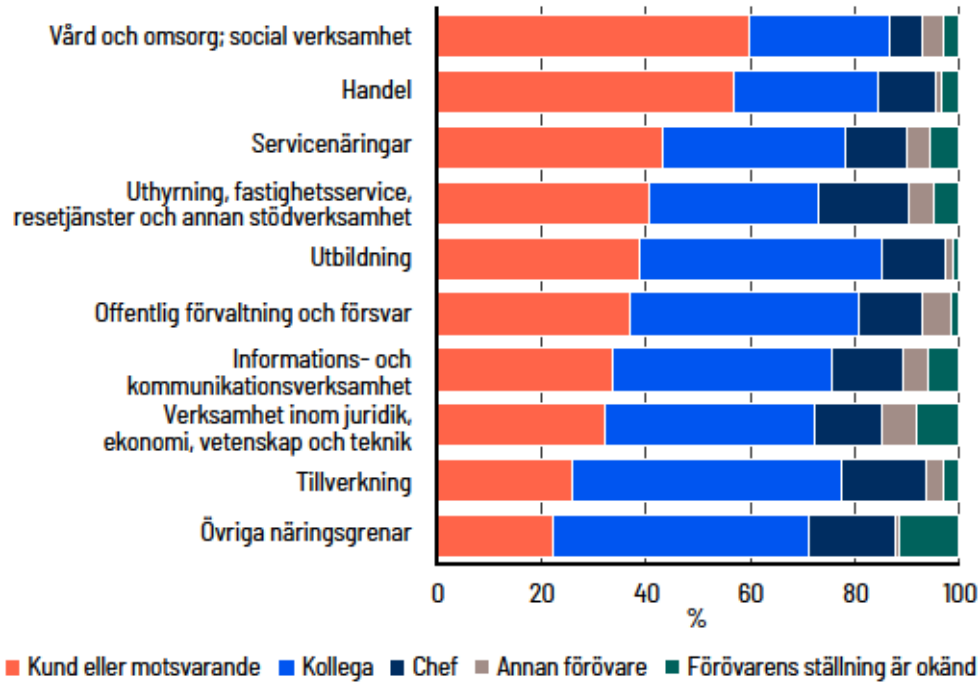

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

Enbart en granskning av näringsgrenar ger dock inte hela bilden av upplevelser av sexuella trakasserier, eftersom det även inom samma näringsgren finns olika arbetsuppgifter där mängden kundarbete varierar. Granskat enligt yrke upplever särskilt de som arbetar inom kundservice och experter inom hälso- och sjukvården sexuella trakasserier i sitt arbete (figur 4.6.)

Figur 4.6
Andel som har upplevt sexuella trakasserier i sitt nuvarande arbete under de senaste fem åren enligt yrkesgrupp, % av kvinnor och män i åldern 18–74 år som är i arbetslivet. N=3 576.

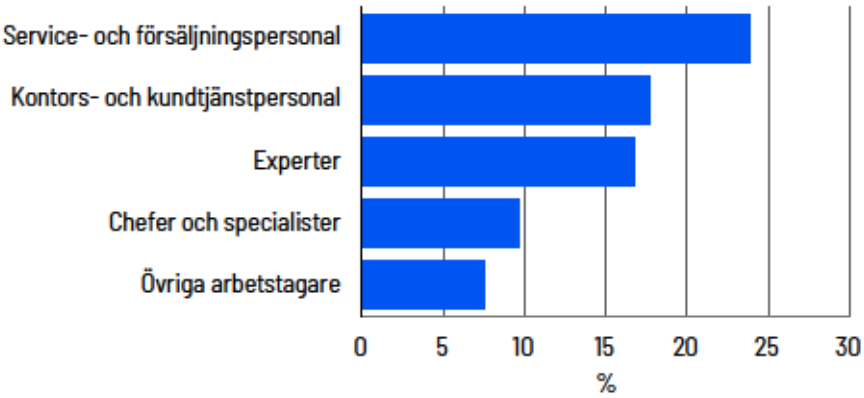

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

Figur 4.7 visar ännu närmare vilka som har varit förövare för dem som har upplevt sexuella trakasserier i sitt nuvarande arbete inom olika yrkesgrupper. Över hälften (57 %) av dem som arbetar inom service- och försäljningsyrken har upplevt trakasserier från kunder eller motsvarande personer. Minst trakasserier från kunder har upplevts inom arbetaryrken samt bland chefer och specialister. Däremot hade man i dessa yrkesgrupper upplevt sexuella trakasserier från kollegor något oftare än i andra yrkesgrupper. Inom service och försäljning var kollegor mer sällan skyldiga till trakasserierna. Även om sexuella trakasserier från en chef var mer sällsynta än från kunder eller kollegor, hade ungefär var tionde sådana upplevelser: bland kontors- och kundtjänstpersonal samt i yrkesgrupperna chefer och specialister något oftare än i andra grupper,

Figur 4.7
Andel som har upplevt sexuella trakasserier i sitt nuvarande arbete enligt yrkesgrupp och förövarens ställning, % av kvinnor och män i åldern 18–74 år som upplevt sexuella trakasserier i sitt nuvarande arbete under de senaste fem åren. N=572.

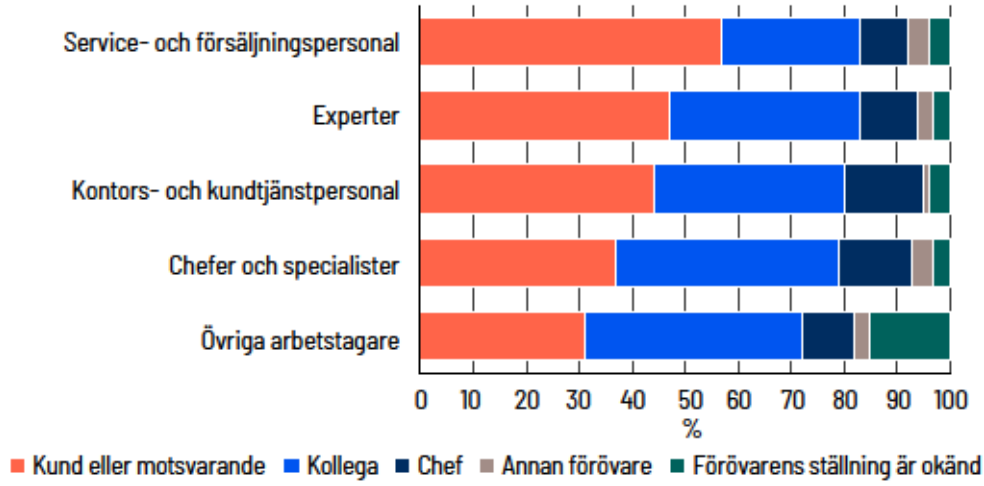

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

4.1.3 Hur vanliga är upplevelser av sexuella trakasserier i arbetet?

Även om sexuella trakasserier på arbetsplatsen är relativt vanliga och i vissa personal- och åldersgrupper snarare en regel än ett undantag, anser ändå inte arbetstagarna själva att de är särskilt vanliga: endast 4 procent av de sysselsatta anser att sexuella trakasserier är mycket eller ganska vanliga på sin nuvarande eller senaste arbetsplats, medan 67 procent anser att trakasserier inte alls är vanliga eller inte ens förekommer. I detta avseende finns det dock skillnader mellan befolkningsgrupper.

Skillnaderna mellan kön och åldersgrupper är statistiskt signifikanta. I alla åldersgrupper uppfattar kvinnor trakasserier som vanligare än män (figur 4.8.) Särskilt kvinnor i åldern 18–24 år anser att trakasserier är betydligt vanligare än vad män i samma åldersgrupp anser.

Figur 4.8
Uppfattningar om förekomsten av sexuella trakasserier i det nuvarande eller det senaste arbetet enligt åldersgrupp, % av kvinnor och män i åldern 18–74 år som varit i arbetslivet. N=5 821.

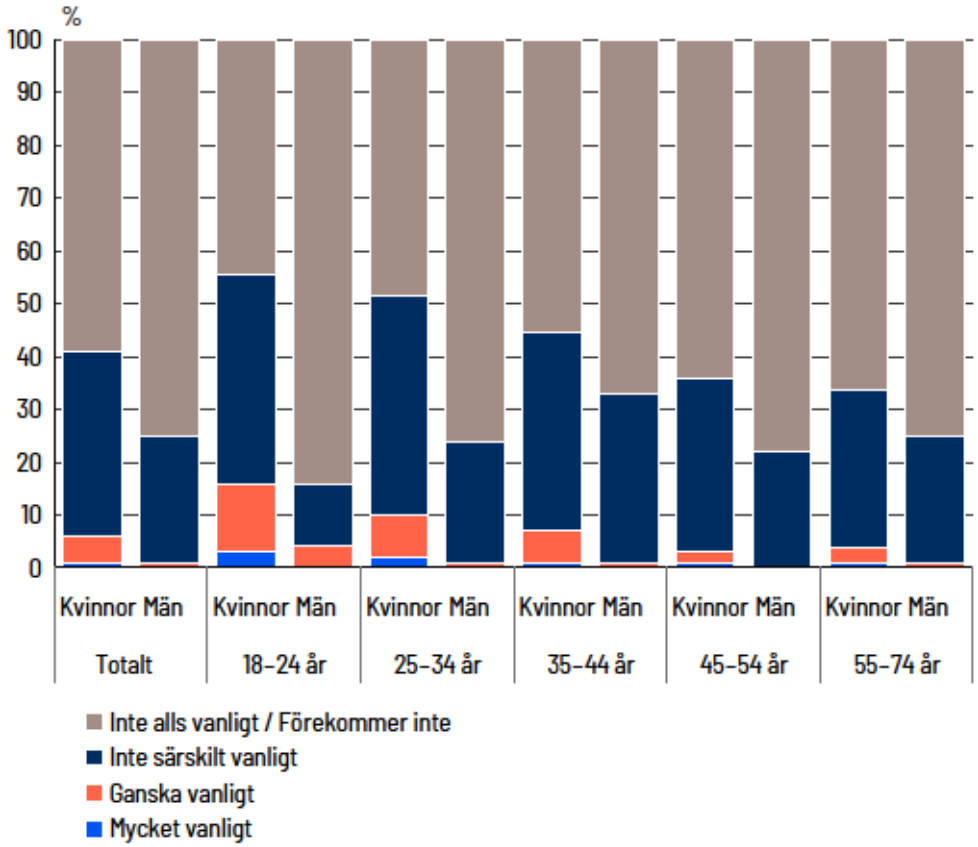

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

Även om mäns och kvinnors uppfattningar om hur vanliga sexuella trakasserier är i arbetslivet skiljer sig, är skillnaden inte särskilt stor. Man skulle kunna anta att den var betydligt större, eftersom över hälften av kvinnorna rapporterade att de har upplevt sexuella trakasserier i arbetslivet åtminstone en gång.

Om man jämför uppfattningarna om hur vanliga trakasserier är hos dem som själva har upplevt trakasserier i sitt nuvarande arbete eller under de senaste 12 månaderna med andra, märker man redan en tydlig skillnad i uppfattningarna (figur 4.9.) Det kan alltså antas att sexuella trakasserier till viss del förblir dolda, eftersom de som inte själva har upplevt dem inte anser att de är lika vanliga som de som själva har upplevt dem. Å andra sidan, om trakasserierna har skett under ett enskilt tillfälle och det har gått en längre tid sedan detta, kan även de som

upplevt trakasserier kanske tycka att trakasserierna på något sätt utgjorde en avvikande situation, och inte är en del av ett mer allmänt fenomen.

Figur 4.9
Uppfattningar om förekomsten av sexuella trakasserier i det nuvarande eller det senaste arbetet enligt upplevelsen av trakasserier samt tidpunkten för den senaste upplevelsen av trakasserier, % av kvinnor och män i åldern 18–74 år som varit i arbetslivet samt av kvinnor och män i åldern 18–74 år som upplevt sexuella trakasserier i arbetslivet. N=5 821/3 550.

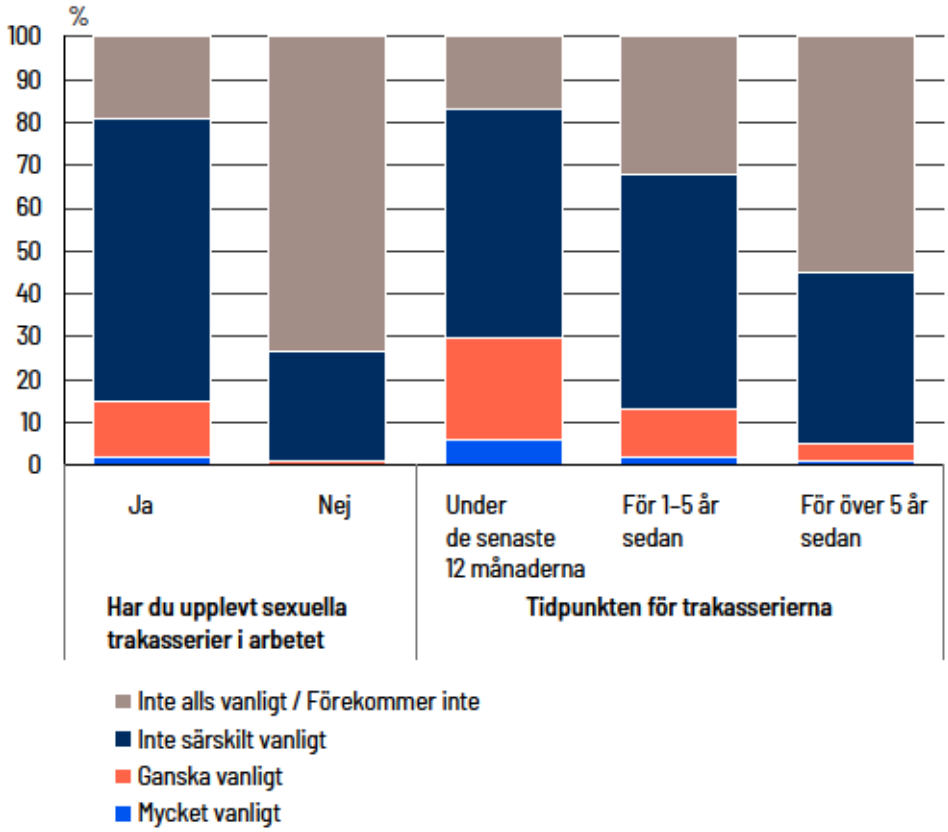

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

4.1.4 Sexuella trakasserier mot kvinnor från chefer

De sexuella trakasserierna från chefer som upplevts av kvinnor oftare än av män verkar vara förknippade med näringsgrenar där män är i majoritet samt med näringsgrenar med jämn könsfördelning, det vill säga sexuella trakasserier inom jämställda näringsgrenar (figur 4.10.) Också trakasserier från kollegor framträder tydligare inom mansdominerade näringsgrenar.

Mansdominerade näringsgrenar är tillverkning, informations- och kommunikationsverksamhet samt följande övriga näringsgrenar som ingår i figur 4.10 – jordbruk, skogsbruk och fiske, utvinning av mineral, försörjning av el, gas, värme och kyla, vattenförsörjning; avloppsrening, avfallshantering samt sanering. Till de jämställda näringsgrenarna hör servicenäringarna samt offentlig förvaltning och försvar.

Figur 4.10
Andel som har upplevt sexuella trakasserier i sitt nuvarande arbete enligt näringsgren och förövarens ställning, % av kvinnor och män i åldern 18–74 år som upplevt sexuella trakasserier i sitt arbete under de senaste fem åren. N=518.

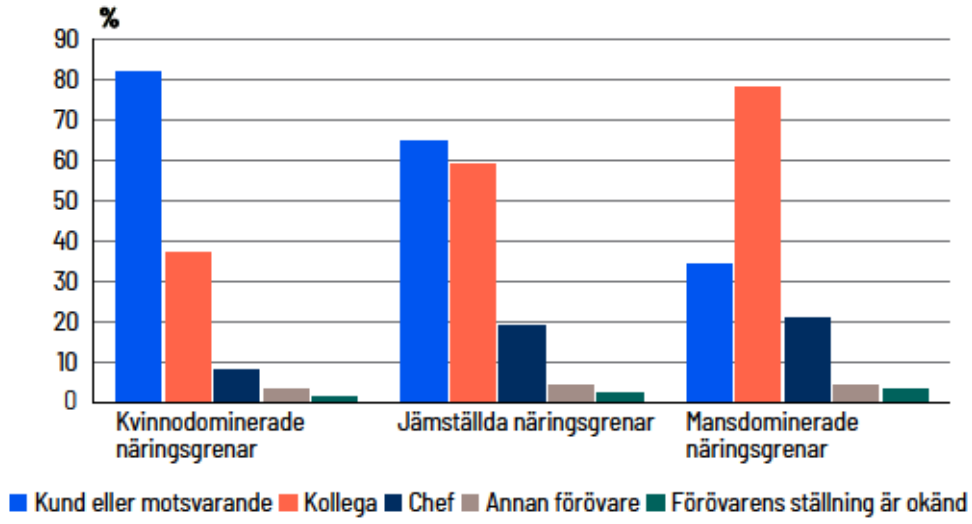

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

4.1.5 Att berätta om sexuella trakasserier samt arbetsplatsens anvisningar och kontaktperson för trakasserier

Endast de uppgiftslämnare som hade upplevt trakasserier under de föregående 12 månaderna tillfrågades om rapportering av eller berättande om trakasserier (10 % av kvinnorna och 8 % av männen).

Mest sannolikt är det att man berättar om trakasserier antingen för en närstående (70 %) eller för en kollega (65 %). När man berättar för dessa parter handlar det sannolikt snarare om att söka stöd, än om en strävan att anmäla de sexuella trakasserierna. Om rapportering till en chef anses som en första egentlig anmälan, har bara ungefär en tredjedel (32 %) rapporterat de trakasserier de upplevt: Lite över en femtedel (22 %) rapporterade trakasserier till sin chef och 15 procent berättade om saken till en chef och utöver eller istället för denne till arbetsplatsens kontaktperson för trakasserier. Högst 5 procent av dem som upplevt trakasserier rapporterade dem till andra parter (figur 4.11.)

Figur 4.11
Andel som har rapporterat sexuella trakasserier de upplevt till olika instanser, % av kvinnor och män i åldern 18–74 år som har upplevt sexuella trakasserier under de senaste 12 månaderna. N=234.

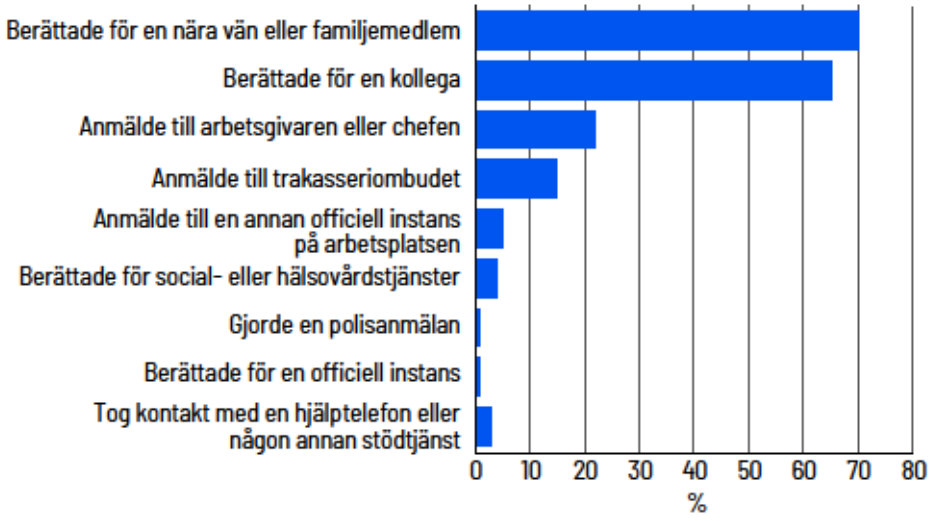

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

Arbetsplatsens kontaktperson för trakasserier kan därför betraktas som den viktigaste officiella instansen på arbetsplatsen, till vilken man har kunnat rapportera trakasserier, ifall man har önskat föra ärendet vidare. På ungefär varannan (49 %) arbetsplats fanns det en kontaktperson för trakasserier. Dessutom tillfrågades de som utsatts för trakasserier huruvida det finns anvisningar på arbetsplatsen om hur man ska agera i fall av trakasserier. Anvisningar fanns också på ungefär varannan arbetsplats (52 %).

På 39 procent av arbetsplatserna finns både en kontaktperson för trakasserier och anvisningar – på lika många arbetsplatser saknas båda två. På arbetsplatsen för ungefär var tionde (13 %) arbetstagare finns det anvisningar om ämnet men ingen kontaktperson för trakasserier, och på var tionde (9 %) arbetsplats finns en kontaktperson för trakasserier men inga anvisningar.

Det är intressant huruvida den andel personer som har upplevt trakasserier på sin nuvarande arbetsplats varierar beroende på om det finns anvisningar och/eller en kontaktperson för trakasserier på arbetsplatsen. Andelarna verkar inte skilja sig nämnvärt: omkring 14 procent hade upplevt sexuella trakasserier på sin nuvarande arbetsplats, med undantag av dem vars arbetsplats tillhandahöll anvisningar men ingen kontaktperson (22 %).

Även om tillgången till anvisningar och en kontaktperson för trakasserier inte tycks vara kopplade till mängden upplevda trakasserier, innebär det inte nödvändigtvis att dessa metoder är ineffektiva för att förebygga trakasserier. Det är till exempel osannolikt att förekomsten av en kontaktperson för

trakasserier och anvisningar på arbetsplatsen i sig skulle förebygga trakasserier från kunder, vilket är ganska typiskt i arbetslivet. De är ändå av största vikt, särskilt för att den som upplevt trakasserier ska veta vem man kan kontakta och hur man bör agera om man själv råkar ut för eller bevittnar trakasserier.

Man kan anta att arbetsplatsens kontaktperson för trakasserier och anvisningar för sexuella trakasserier skulle kunna förebygga trakasserier från kollegor och chefer. Ett sådant samband kunde inte påvisas i materialet. Det är dock viktigt att notera att till exempel upprättande av en jämställdhetsplan och plan för likabehandling inte krävs av arbetsgivare med färre än 30 anställda, vilket i Finland utgör majoriteten av arbetsgivarna. På dessa arbetsplatser finns alltså inte nödvändigtvis heller anvisningar eller en kontaktperson för trakasserier.

Även om materialet inte direkt stöder att en kontaktperson för sexuella trakasserier eller anvisningar på arbetsplatsen skulle förebygga sexuella trakasserier, stöder det uppfattningen att de som arbetar på arbetsplatser där man har sörjt för anvisningar eller utsett en kontaktperson har en klart bättre uppfattning om hur man söker hjälp, än de som inte har någondera på sin arbetsplats (figur 4.12.)

Figur 4.12
Arbetstagare som uppger att de vet var de kan söka hjälp i trakasserisituationer efter tillgång till anvisningar för trakasserier och ett trakasseriombud på arbetsplatsen, % av kvinnor och män i åldern 18–74 år som är i arbetslivet. N=3 260.

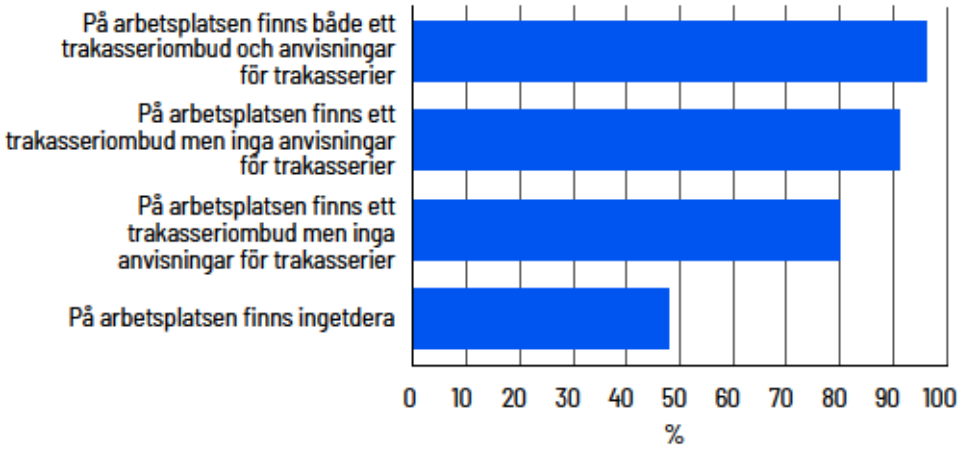

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

4.2 Rekommendationer

Sexuella trakasserier i arbetslivet är ett allvarligt problem, mot vilket arbetstagare ska skyddas, och ingen borde behöva utsättas för dessa i arbetslivet. Enligt jämställdhetsombudsmannens anvisningar är det arbetsgivarens skyldighet att se till att arbetstagaren inte utsätts för sexuella trakasserier eller könsbaserade trakasserier i arbetslivet.

Att ingripa i trakasserier där förövaren är en kund eller en annan motsvarande person kan vara utmanande. Få arbetsplatser är beredda att fjärma sina kunder med anvisningar eller bestämmelser, men trots detta bör arbetstagarna skyddas så effektivt som möjligt, och de bör ges verktyg för att hantera trakasserisituationer. På arbetsplatsen bör det finnas tydliga anvisningar om hur man ska agera vid trakasserier och var man kan söka hjälp. På basis av resultaten är kontaktpersonen för trakasserier en särskilt viktig part, som anställda kan rapportera trakasserisituationer till och som kan erbjuda stöd och vägledning för att reda ut situationen. Även ur arbetsgivarens synvinkel kan det vara bra att koncentrera hanteringen av trakasserier till en person, eftersom det ger en bättre överblick över helhetssituationen och säkerställer att åtgärder vidtas på ett ändamålsenligt och enhetligt sätt.

I takt med att verkställandet av EU:s visselblåsardirektiv fortskrider krävs det att organisationer som sysselsätter över 50 personer inrättar en anonym anmälningskanal. Vid tidpunkten för datainsamlingen pågick verkställandet av direktivet fortfarande i Finland, och i datainsamlingen utreddes inte heller rapportering via en anonym anmälningskanal. Det är mycket möjligt att vissa organisationer frivilligt har haft en sådan kanal i bruk redan tidigare. Man kan dock anta att en anonym anmälningskanal sänker tröskeln för att lämna en anmälan, eftersom arbetstagaren då inte behöver vara rädd för direkta repressalier eller skam över upplevelsen, ifall den blir känd i arbetsorganisationen.

Det är också avgörande att arbetsgivaren förbinder sig till att sexuella trakasserier inte är acceptabla på arbetsplatsen. Målinriktad information om ämnet skulle säkert vara nyckeln till att motverka och förebygga sexuella trakasserier från kollegor och chefer. För arbetsgivare kan detta också vara en fördel vid rekrytering och arbetstagarnas engagemang. Eftersom man har påvisat att upplevelser av sexuella och könsbaserade trakasserier på arbetsplatsen ökar risken för långvarig sjukfrånvaro (Blindow m.fl. 2021), är det också till arbetsgivarnas fördel att förebygga sexuella trakasserier i arbetslivet – både för produktiviteten och arbetshälsan.

5 Att uppleva och bevittna digitalt våld och trakasserier på nätet

Aku von Bell & Marjut Pietiläinen

I och med digitaliseringen är allt fler utsatta för digitalt våld och trakasserier på nätet. Nättrakasserier är ett växande problem som har allvarliga konsekvenser både på nätet och utanför.

I undersökningen utreddes både hur vanligt det är att uppleva nättrakasserier inom olika livsområden, och vilka följder de har. I detta kapitel presenteras först resultat om hur vanliga upplevelser av nättrakasserier är bland befolkningen. Därefter behandlas skillnader mellan kön och åldersgrupper i de miljöer där nättrakasserier sker och i de typer av nättrakasserier som upplevs. Avslutningsvis fördjupar vi oss i följderna och effekterna av nättrakasserier.

Definitioner

Med digitalt våld avses ett fenomen där en person trakasseras, kontrolleras, övervakas eller följs efter med hjälp av teknik.

Med digitalt våld och nättrakasserier avses osaklig eller kränkande kommunikation, hot eller utsättande för trakasserier som riktas mot en person via nätet eller sociala medier.

Med utsättande för riktade trakasserier avses ett fenomen där en eller flera aktörer uppmanar eller hetsar en stor grupp människor att angripa en enskild person på olika sätt, till exempel genom att skicka hatfyllda meddelanden via e-post eller i sociala medier, eller genom att gräva fram uppgifter om privatlivet och förvränga dem.

5.1 Väsentliga resultat

- Hälften av dem som bor i Finland har bevittnat trakasserier på nätet, och var fjärde har upplevt dem själv.
- Unga utsätts för nättrakasserier tydligt oftare än äldre åldersgrupper på fritiden och i studierna.
- Ungefär en tredjedel av dem som upplevt eller bevittnat nättrakasserier rapporterade att de hade begränsat sitt deltagande i diskussioner på nätet och i sociala medier.
- Ungefär en sjättedel av dem som upplevt eller bevittnat nättrakasserier rapporterade att de helt har slutat använda vissa nätplattformar.

- Av dem som upplevt nättrakasserier rapporterar ungefär var tredje att trakasserierna på nätet har gett upphov till psykiska symtom.
- Av dem som har upplevt nättrakasserier rapporterar var tjugonde att de har tackat nej till ett förtroendeuppdrag eller en arbetsuppgift på grund av nättrakasserier.

5.1.1 Förekomsten av nättrakasserier

Hälften (50,1 %) av dem som bor i Finland har bevittnat trakasserier på nätet, medan var fjärde (25,1 %) själv har varit offer för nättrakasserier. Nättrakasserier observeras och upplevs på nationell nivå (Figur 5.1.) Det finns inga betydande skillnader mellan välfärdsområdena, utan skillnaderna förklaras av variationer i uppgiftslämnarnas demografiska struktur enligt välfärdsområde.

Figur 5.1
Personer som observerat och upplevt nättrakasserier enligt välfärdsområde, %. N=7 537.

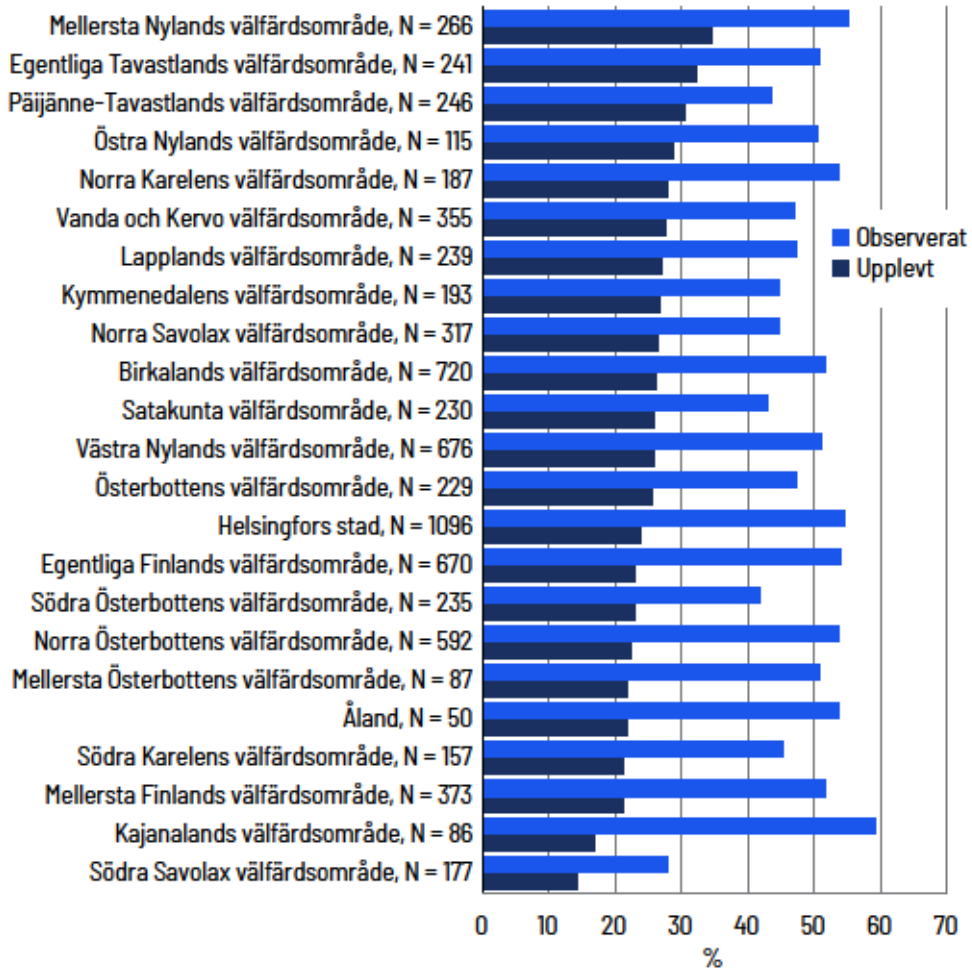

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

Både observation och upplevelser av nättrakasserier har en tydlig koppling till ålder: 81,7 procent av 18–24-åringarna har bevittnat och 42,4 procent har upplevt trakasserier på nätet, medan 58,2 procent av 35–44-åringarna har observerat och 26,0 procent har upplevt trakasserier på nätet. Ju yngre personen är, desto större är sannolikheten att han eller hon både har observerat trakasserier på nätet och själv blivit utsatt för dem.

Det finns ingen betydande skillnad mellan könen när det gäller att observera nättrakasserier: bland kvinnorna har 51,8 % observerat nättrakasserier och bland männen 48,3 %. Kvinnor har utsatts för nättrakasserier något oftare (27,1 %) än män (23 %).

Däremot finns det skillnader mellan kvinnor och män särskilt då det gäller var trakasserierna upplevs, vilken typ av trakasserier som upplevs samt vilka effekter trakasserierna har.

5.1.2 Situationer där nättrakasserier upplevs

De största skillnaderna mellan könen framträder i trakasserisituationer som är kopplade till parrelationer samt familje- eller släktband: av kvinnorna har 14,1 procent upplevt nättrakasserier i dessa sammanhang, men av männen betydligt färre, 6,4 procent (figur 5.2.) En skillnad mellan könen kan också observeras för andra upplevelser av våld i nära relationer och familjen, eftersom 20,0 procent av de kvinnor och 13,7 procent av de män som upplevt nättrakasserier rapporterade att de utsatts för våld i familjen eller nära relationer under de senaste fem åren. För män är upplevelser av nättrakasserier i förtroendeuppdrag (4,9 %) något sannolikare än för kvinnor (3,2 %).

Figur 5.2
Andelar som ofta eller sporadiskt upplevt nättrakasserier i olika situationer enligt kön. %. N=7 557.

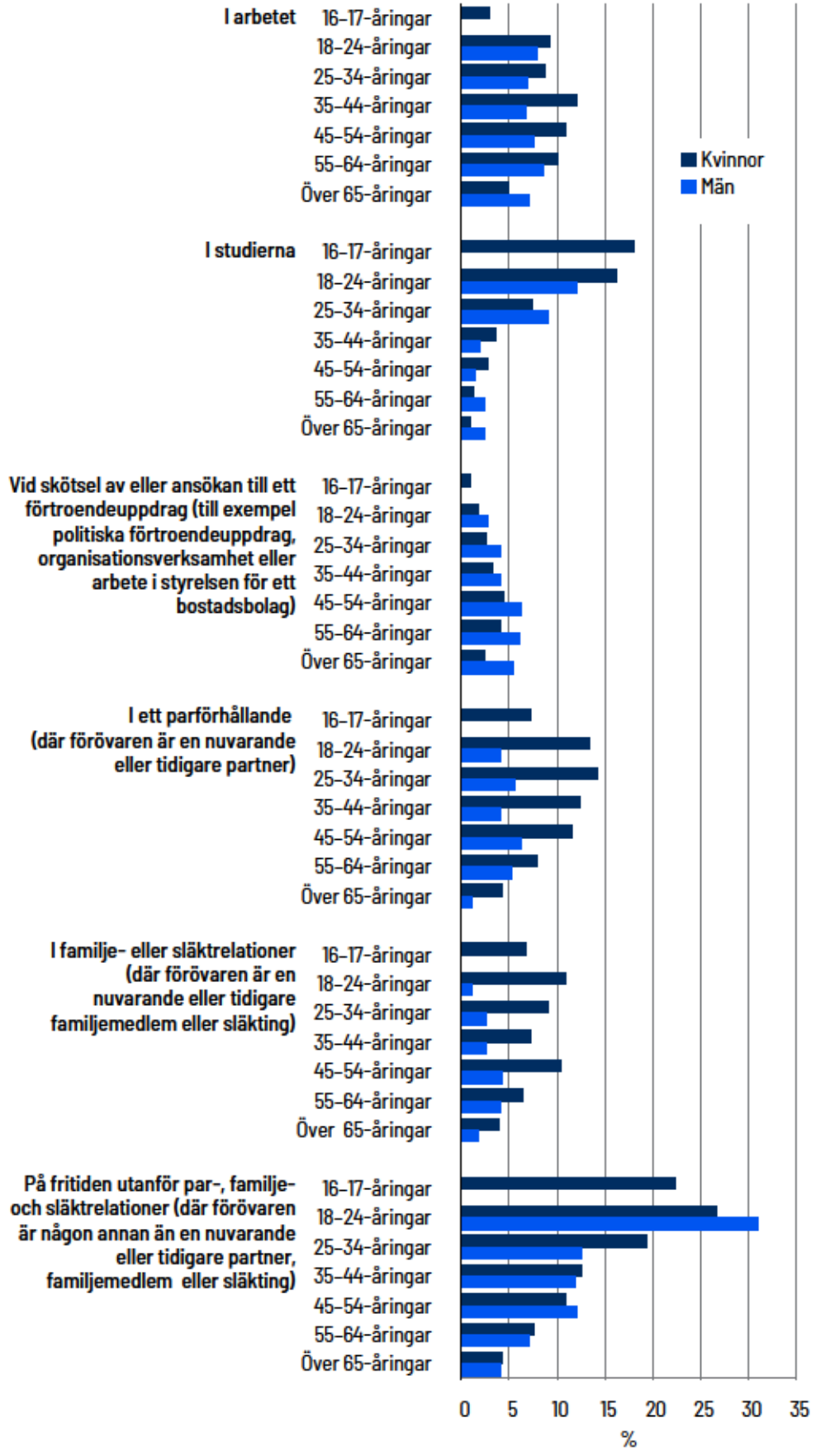

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

En annan betydande skillnad är förknippad med uppgiftslämnarnas ålder och trakasserier som de upplevt på fritiden. Medan 20,4 procent av uppgiftslämnarna under 35 år hade upplevt nättrakasserier på fritiden, var motsvarande andel bland över 35-åringar 8,7 procent.

5.1.3 Typer av nättrakasserier

Skillnader mellan könen framkommer också i de former av nättrakasserier man upplever. De vanligaste formerna av trakasserier är osakliga offentliga eller privata kommentarer, vilka är de vanligaste formerna av trakasserier för både kvinnor och män i alla undersökta åldersgrupper. Män upplever dock offentliga trakasserier i något större utsträckning än kvinnor, medan de trakasserier som kvinnor upplever klart oftare sker privat.

I de nättrakasserier som kvinnor upplever och som är kopplade till nära relationer verkar trakasserier via privata meddelanden vara särskilt framträdande, eftersom 55,9 procent av dem som utsatts för nättrakasserier från närstående hade upplevt detta. Hos dem som inte hade upplevt trakasserier i nära relationer var däremot andelen som hade upplevt trakasserier via privata meddelanden 36,9 procent. De som upplevt trakasserier i nära relationer var typiskt sett kvinnor under 35 år.

De som upplevt trakasserier i förtroendeuppdrag är till största delen män (60,7 %), och över 55 år gamla. Då det gäller förtroendeuppdrag verkar trakasserierna snarare vara kopplade till offentliga osakliga kommentarer: 57,7 procent av dem som utsatts för nättrakasserier i förtroendeuppdrag hade upplevt detta, medan motsvarande andel bland andra som utsatts för nättrakasserier var 42,7 procent. På motsvarande sätt var det något vanligare bland dem som upplevt trakasserier i förtroendeuppdrag att utsättas för riktade trakasserier (16,2 %) än bland andra (11,2 %). Bland dem som blivit utsatta för riktade trakasserier framträder trakasserier på arbetsplatsen särskilt tydligt, eftersom 48,9 procent av dem har upplevt nättrakasserier i sitt arbete, medan motsvarande siffra bland dem som inte blivit utsatta för riktade trakasserier är 30,9 procent.

De som utsatts för hot om fysiskt våld riktat mot sig själva eller närstående var huvudsakligen kvinnor (63,7 %) och under 35 år gamla. Av dem som upplevt hot har 62,1 procent utsatts för nättrakasserier i nära relationer, medan 37,7 procent av dem som inte upplevt hot har motsvarande upplevelser. Hos 62,3 procent av dem som upplevt hot var upplevelserna förknippade med nättrakasserier på fritiden, medan upplevelserna hos dem som inte upplevt hot var förknippade med fritiden i betydligt mindre utsträckning (46,0 %).

5.1.4 Effekterna av att uppleva och observera nättrakasserier

Det finns tydliga skillnader i konsekvenserna av att observera nättrakasserier jämfört med att själv uppleva dem. Av dem som upplevt nättrakasserier rapporterade 33,6 procent att trakasserierna gett upphov till psykiska symtom, medan endast 9,2 procent av dem som bevittnat trakasserier rapporterade detta. Dessutom verkar upplevelser av nättrakasserier leda till fler konsekvenser utanför den digitala världen, det vill säga tillbakadragande från arbetsuppgifter eller förtroendeuppdrag, att söka stöd i den sociala omgivningen eller att göra en anmälan till myndigheterna.

För kvinnor verkar blotta observationen av trakasserier minska eller kraftigt begränsa deltagandet i diskussioner på nätet eller i sociala medier, eftersom 63,8 procent av kvinnorna rapporterar sådana effekter, medan motsvarande andel av män är 42,8 procent.

Den största skillnaden mellan könen när det gäller att uppleva och bevittna nättrakasserier handlar om hur man upplever påverkan av trakasserierna. Män (43,4 %) upplevde klart oftare än kvinnor (27,9 %) att upplevelsen av trakasserier inte hade påverkat dem på något sätt. På motsvarande sätt rapporterade 44,8 procent av de män som bevittnat nättrakasserier att det inte har påverkat dem överhuvudtaget, medan endast 24,2 procent av kvinnorna rapporterade detsamma. Av de kvinnor som upplevt nättrakasserier sökte var tionde (9,9 %) hjälp för trakasserierna, till exempel via arbetsplatsen, vänner, organisationssektorn eller social- och hälsovårdstjänster, men bland män var det tydligt färre (4 %) som hade gjort detta.

5.2 Rekommendationer

Nättrakasserier drabbar särskilt unga som tillbringar mycket tid på nätet och i sociala medier. Även om det inte finns någon stor skillnad mellan könen när det gäller den utsträckning i vilken man observerat eller upplevt nättrakasserier, utgör nättrakasserier en form av könsrelaterat våld, eftersom det finns tydliga skillnader mellan könen vad gäller de situationer och sätt där man observerar och upplever nättrakasserier samt trakasserier nas effekter. Kvinnor upplever hot mot sig själva eller närstående oftare än män, och typiskt sett är konsekvenserna även mer mångahanda.

För män tar sig nättrakasserier typiskt sett uttryck som offentliga kommentarer och riktade trakasserier relaterade till arbets- eller förtroendeuppdrag. Män rapporterade oftare än kvinnor att upplevelser eller observationer av nättrakasserier inte hade någon inverkan på dem. Män som upplevt

nättrakasserier berättade också att de hade sökt hjälp i anknytning till dem mer sällan än kvinnor. Myndigheterna får inte alltid kännedom om nättrakasserier, eftersom bara sju procent av dem som upplevt nättrakasserier rapporterar det till myndigheterna.

Eftersom digitalt våld och trakasserier som fenomen är relativt nytt, identifierar man det inte särskilt väl, och vet inte alltid hur man ska ingripa. Möjligheterna att övervaka och ingripa särskilt i trakasserier som sker via privata meddelanden är begränsade, om trakasserierna inte rapporteras till myndigheterna eller till webbplattformarnas administratörer.

Gränsdragningen mellan det privata och offentliga rummet är inte heller helt tydlig på nätet och dess olika plattformar, och därmed är det också oklart vem som har rätt att avgöra vilken typ av interaktion som är lämplig i rummet.

Samarbete mellan olika aktörer är nyckeln till bekämpande av våld och trakasserier på nätet. Öppen diskussion och ökad medvetenhet spelar en väsentlig roll både för att hjälpa offer för våld och trakasserier på nätet, men också för att synliggöra vad som är acceptabelt i vårt samhälle och vad som inte är det.

6 Förföljelse

Henna Attila & Marjut Pietiläinen

I Statistikcentralens undersökning Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhde-väkivalta Suomessa 2021 utreddes förföljelse genom att tillfråga kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år huruvida de har utsatts för upprepade oönskade meddelanden eller gåvor som gett upphov till rädsla, oro eller ångest, upprepade kränkande, hotfulla eller tysta telefonsamtal, upprepade ihärdiga försök att ta kontakt, upprepat väntande utanför hemmet, skolan eller arbetsplatsen, att upprepade gånger ha blivit efterföljd eller övervakad, upprepad skadegörelse på egendom eller husdjur, upprepade offentliga kränkande och pinsamma kommentarer samt upprepad oönskad publicering av bilder, videor eller känslig information.

I detta kapitel granskas först hur vanliga upplevelser av förföljelse är i befolkningen, och därefter presenteras resultaten om olika former av förföljelse, förövarna, varaktigheten och upprepningen samt slutligen konsekvenserna av förföljelsen.

6.1 Väsentliga resultat

- Var tredje kvinna och var femte man bosatt i Finland har upplevt förföljelse, det vill säga upprepade oönskade kontaktförsök, hot, att någon följer efter eller övervakar en, eller motsvarande trakasserier. Detta innebär 596 000 kvinnor och 372 000 män.
- Förföljelse upplevs oftast av kvinnor och personer under 35 år – bland kvinnor i åldern 25–34 år har 39 procent upplevt förföljelse.
- I de flesta fall är förövaren en man.
- En fjärdedel av de kvinnor och knappt en femtedel av de män som upplevt förföljelse rapporterar att förövaren är en nuvarande eller tidigare partner.
- Hos hälften av dem som upplevt förföljelse har förövaren varit en vän, släkting eller annan bekant.
- Förföljelse anmäls vanligtvis inte till polisen. Den vanligaste orsaken är att gärningen inte har ansetts vara tillräckligt allvarlig.

6.1.1 Förekomsten av förföljelse

Var tredje kvinna (30 %) i åldern 16–74 år och var femte man (19 %) i åldern 18–74 år har någon gång under sitt liv upplevt förföljelse. Särskilt ofta upplever kvinnor i åldern 25–34 år förföljelse – 39 procent har sådana upplevelser. Utöver kön skiljer sig upplevelserna av förföljelse avsevärt mellan olika åldersgrupper:

Bland kvinnor och män under 35 år har minst var tredje person sådana upplevelser, bland kvinnor i åldern 35–74 år har var fjärde (26 %) och bland män i åldern 35–74 år har 14 procent sådana upplevelser. (Figur 6.1.)

Kvinnor rapporterar oftare än män att de har utsatts för förföljelse då de varit yngre än 15 år. En femtedel (20 %) av de kvinnor som har utsatts för förföljelse uppgav att åtminstone en del av deras upplevelser hade inträffat före de fyllde 15 år. På motsvarande sätt rapporterade 13 procent av männen att åtminstone en del av upplevelserna hade inträffat när de var under 15 år.

Figur 6.1
Förekomst av förföljelse enligt åldersgrupp, % av kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år. Kvinnor N=6 145, män N=1 430.

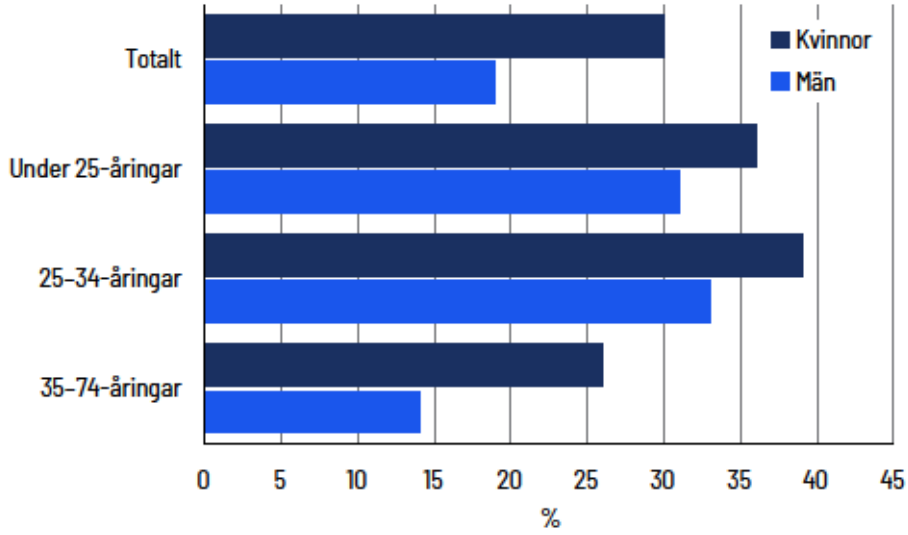

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

6.1.2 Former av förföljelse

Vanligtvis är förföljelse oönskade kontaktförsök eller gåvor. Av de kvinnor som har upplevt förföljelse har 59 procent, och av de män som upplevt förföljelse har 36 procent utsatts för detta. Hos män är den vanligaste formen av förföljelse upprepade offentliga kränkande kommentarer, vilket 54 procent av de män som utsatts för förföljelse och 35 procent av kvinnorna har utsatts för. Med offentliga kränkande kommentarer kan exempelvis avses inlägg på sociala medier. Utöver oönskade kontaktförsök och gåvor blir kvinnor betydligt oftare efterföljda, övervakade och iakttagna än män. Utöver offentliga kränkande kommentarer rapporterade män oftare än kvinnor upprepad skadegörelse av egendom. (Figur 6.2.)

Vanligtvis har de kvinnor och män som utsatts för förföljelse upplevt en eller två former av förföljelse, men var femte har upplevt tre och var fjärde fyra eller flera former.

Figur 6.2
Former av förföljelse som upplevts någon gång under livstiden, % av kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år som har upplevt förföljelse. Kvinnor N=1 800, män N=245.

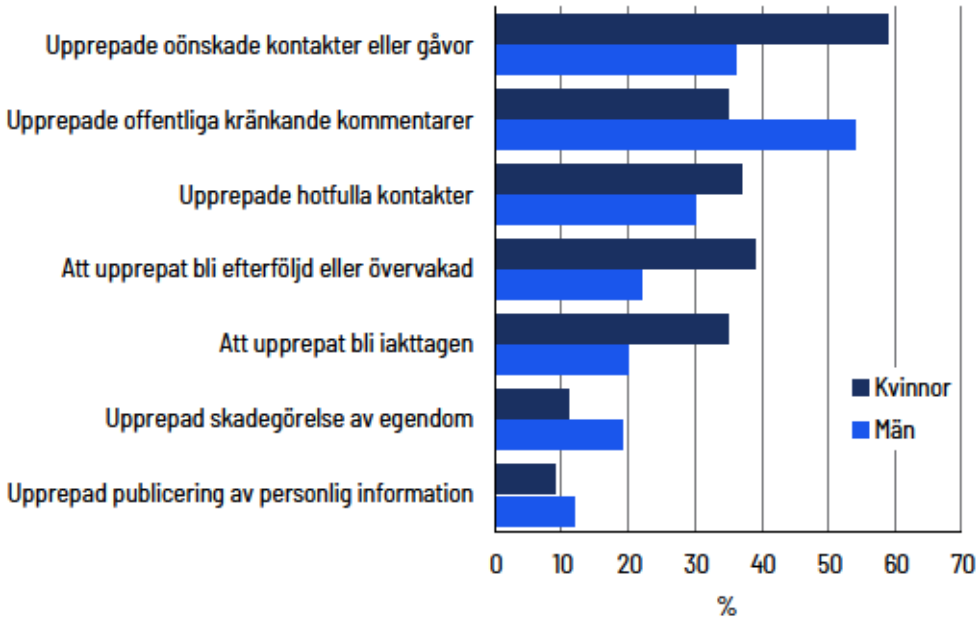

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

6.1.3 Förövare av förföljelse

Förövaren av de förföljelser som upplevts av både kvinnor och män är oftast en man. Hos de kvinnor som har utsatts för förföljelse har förövaren i de flesta fall (78 %) varit en man och hos mindre än en femtedel (16 %) en annan kvinna. Hos ungefär hälften (47 %) av de män som utsatts för förföljelse har förövaren varit en annan man och hos ungefär en tredjedel (32 %) en kvinna. (Figur 6.3.)

Av de kvinnor som har upplevt förföljelse under sin livstid har drygt en fjärdedel (26 %) och av männen något under en femtedel (17 %) blivit utsatta för förföljelse av åtminstone en tidigare eller nuvarande partner. Dessutom har majoriteten av de kvinnor som upplevt förföljelse (71 %) och även klart över hälften av männen (61 %) utsatts för förföljelse av minst en person utanför parförhållandet, såsom en bekant, släkting eller en tidigare okänd person. De flesta av förövarna utanför parrelationen är offrets bekanta, vänner eller släktingar: bland de kvinnor som har upplevt förföljelse har nästan hälften (48 %) upplevelser av förövare i denna grupp, och bland männen gäller detta för 41 procent.

Den näst vanligaste gruppen av förövare utanför en parrelation är tidigare okända personer, som omkring var tredje (29 %) kvinna och var femte (21 %) man har utsatts för förföljelse från. Mest ovanligt är det att bli förföljd av en person i en auktoritetsposition, såsom en lärare eller tränare – sådana upplevelser har två procent av de kvinnor och fyra procent av de män som har upplevt förföljelse.

Var tredje man (33 %) som upplevt förföljelse och mindre än en femtedel (16 %) av de kvinnor som upplevt förföljelse har förföljts av en person som är helt okänd för dem. Då man inte får någon information om förövaren handlar det ofta om exempelvis förföljelse som sker anonymt via nätet. Då är det är viktigt att observera att förövaren lika gärna kan vara en närstående till offret som en helt okänd person.

Figur 6.3
Förövare av förföljelse som upplevts någon gång under livstiden, % av kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år som har upplevt förföljelse. Kvinnor N=1 800, män N=245.

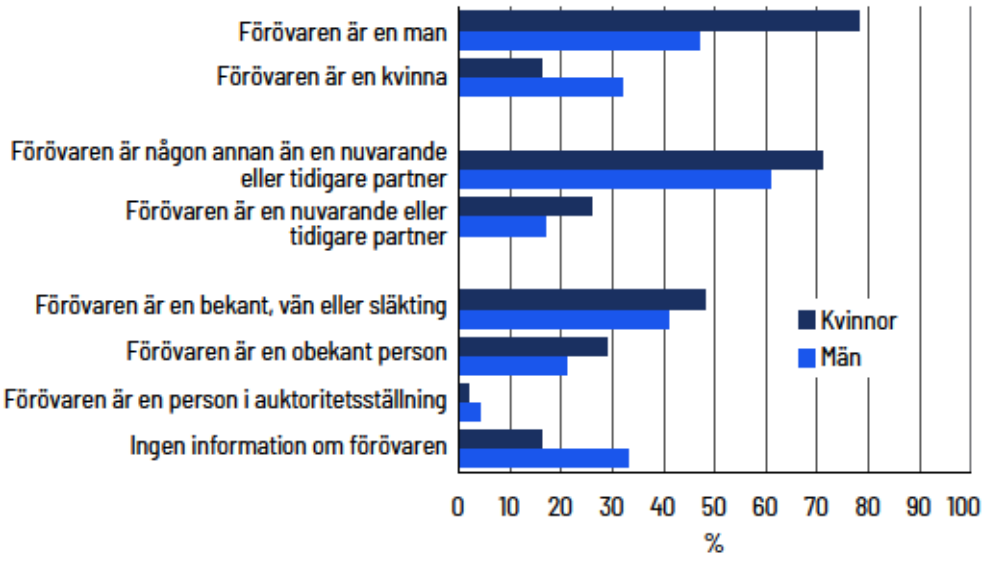

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

6.1.4 Varaktighet för och upprepning av förföljelse

Förföljelse som utförs av tidigare eller nuvarande partner är typiskt sett både mer långvarig och mer upprepad än förföljelse som utförs av andra personer. I över en tredjedel (37 %) av fallen har episoden av förföljelse som utförts av en tidigare eller nuvarande partner varat i över ett år, i ungefär en tredjedel (35 %) av fallen i mindre än tre månader, och i mindre än en tredjedel (28 %) av fallen något däremellan. Den senaste episoden av förföljelse som utförts av någon annan än en partner har mest typiskt (51 %) varat mindre än i tre månader, i en tredjedel (30 %) av fallen i över ett år och i en femtedel (19 %) av fallen något däremellan. (Figur 6.4.)

När det gäller upplevelser av förföljelse där förövaren är en partner fördelas upprepningen ganska jämnt mellan veckovis eller tätare (51 %) och månadsvis eller mer sällan (45 %) förekommande handlingar. Förföljelse som utförs av andra än en partner sker i allmänhet månadsvis eller mer sällan (51 %) snarare än veckovis eller tätare (42 %). För båda grupperna av förövare är det mest ovanligt (5–7 %) att gärningarna endast sker vid vissa tidpunkter, till exempel under semestern. (Figur 6.4.)

Figur 6.4
Varaktighet för det senaste fallet av förföljelse och frekvensen för förföljelsen enligt förövare, % av kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år som har upplevt förföljelse någon gång under livet. Kvinnor N=1 800, män N=245.

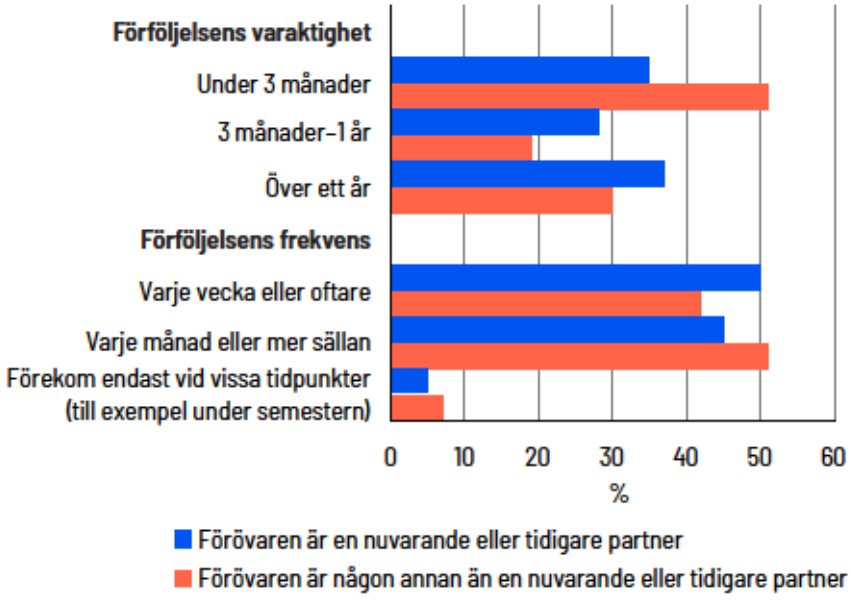

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

6.1.5 Konsekvenser av förföljelse

Av de kvinnor som har utsatts för förföljelse rapporterar 42 procent att det senaste fallet av förföljelse har påverkat deras beteende, medan något mindre än en tredjedel (30 %) av männen uppger detsamma. För kvinnor är de vanligaste konsekvenserna att ändra eller hemlighålla kontaktuppgifter (19 %), begränsa vistelse utomhus (15 %), göra en polisanmälan (13 %), byta boendeort (12 %) samt bära självförsvarsutrustning med sig (10 %), vilket rapporterades av minst var tionde kvinna som upplevt förföljelse. På motsvarande sätt är de vanligaste konsekvenserna av förföljelse bland män att göra polisanmälan (13 %), ändra eller hemlighålla kontaktuppgifter (10 %), byta boendeort (5 %), begränsa vistelse utomhus (4 %) samt att kontakta en jurist eller stödtjänst för offer (4 %). (Figur 6.5.)

Figur 6.5
Följder av det senaste fallet av förföljelse, % av de kvinnor i åldern 16–74 år och de män i åldern 18–74 år som någon gång under livet har upplevt förföljelse. Kvinnor N=1 800, män N=245.

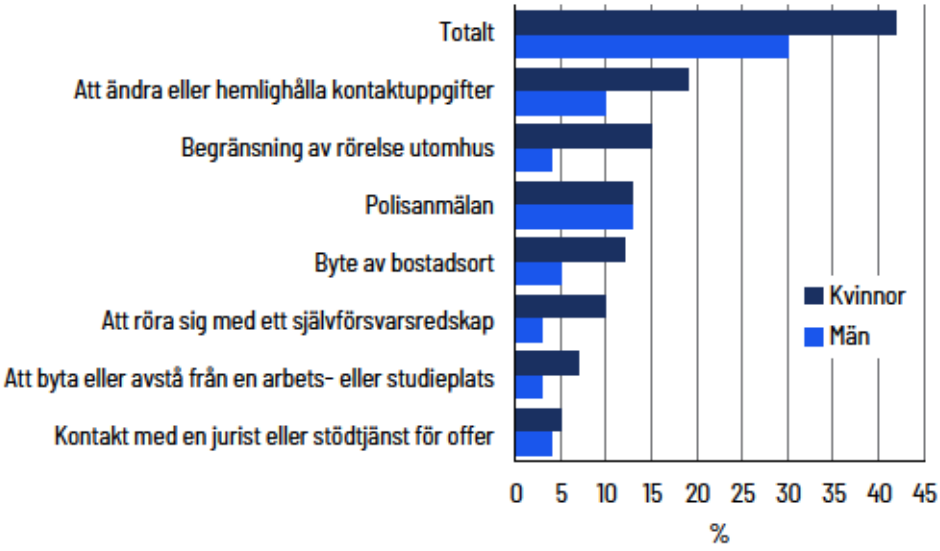

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

Lite fler än var tionde (13 %) kvinna eller man som upplevt förföljelse har anmält det senaste fallet till polisen. Av de kvinnor som inte gjort en anmälan uppgav 66 procent och av männen 55 procent att de inte gjort en anmälan eftersom de inte ansåg att händelsen var tillräckligt allvarlig. Andra vanliga orsaker till att inte göra en anmälan bland kvinnor är att de upplever saken som privat (17 % av dem som inte gjort en anmälan), känslor av skam eller skuld (12 %), rädsla för förövaren eller för eventuella konsekvenser av att göra anmälan (10 %) samt att de inte trodde att polisen kunde hjälpa (9 %). På motsvarande sätt är de övriga vanligaste orsakerna till att män inte anmält den senaste upplevelsen av förföljelse att de uppfattat saken som privat (26 % av dem som inte gjort en anmälan), rädsla för gärningspersonen eller för eventuella konsekvenser av att göra anmälan (11 %) samt en misstanke om att polisen inte kan hjälpa (9 %) eller att polisen inte skulle göra något (9 %). (Figur 6.6.)

Figur 6.6
Varför anmälde man inte den senaste upplevelsen av förföljelse till polisen, % av kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år som inte rapporterade den senaste upplevelsen av förföljelse till polisen. Kvinnor N=1 468, män N=164.

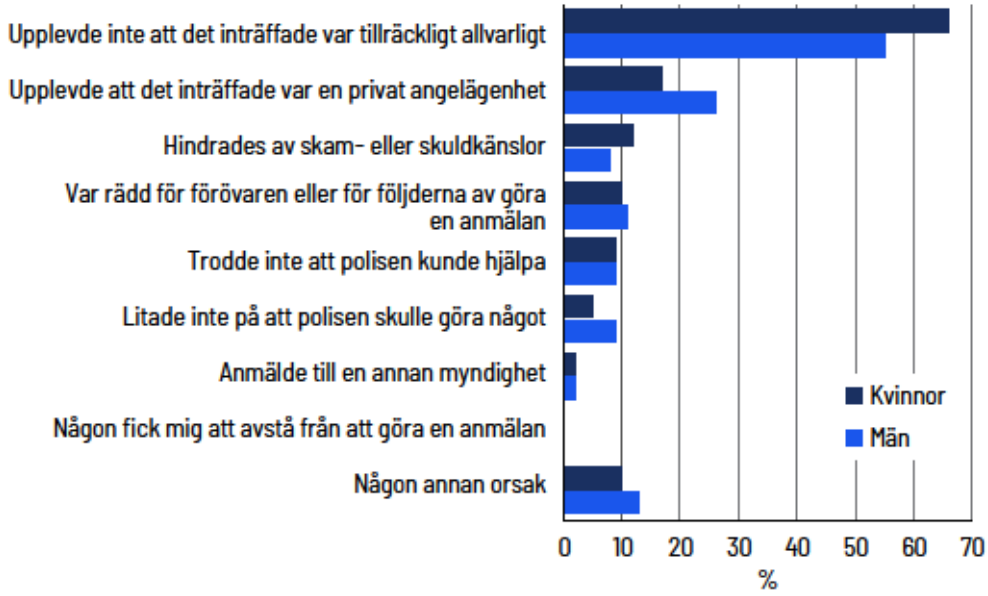

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

Av dem som anmälde sin senaste upplevelse av förföljelse till polisen rapporterade mindre än hälften (40 %) att förföljelsen hade upphört efter anmälan. Ungefär var femte rapporterar att förföljelsen minskat (21 %) och att den fortsatt som tidigare (21 %), och drygt en tiondel (13 %) att förföljelsen förvärrats efter polisanmälan. I fem procent av fallen var effekten av polisanmälan på huruvida förföljelsen fortsatte oklar, eventuellt på grund av att anmälan var så ny.

6.2 Rekommendationer

För de flesta som bor i Finland är det omöjligt att avstå från alla kommunikationskanaler utan att vardagen blir orimligt komplicerad, och därmed är människor även särskilt sårbara för förföljelse som utnyttjar digitala kanaler. Därutöver har förföljelse även en betydande fysisk dimension som i synnerhet drabbar kvinnor, och som tenderar att öka såväl offrets psykiska belastning som den reella risken för liv och hälsa, ifall förföljaren beslutar sig för att använda fysiskt våld. Var tionde kvinna som upplevt förföljelse har även reagerat på sin senaste upplevelse av förföljelse genom att utrusta sig med självförsvarsmedel.

När en av fyra unga och vuxna personer under 75 år som bor i Finland har upplevelser av förföljelse, det vill säga nästan en miljon människor, handlar det om ett betydande problem. Trots detta uppger ändå bara något fler än var tionde person som har upplevt förföljelse att de har anmält det senaste fallet till polisen. De flesta som inte har gjort polisanmälan motiverar det med att de inte ansåg händelsen vara tillräckligt allvarlig för att göra en brottsanmälan. Dock uppger ungefär var tionde person som inte har gjort en anmälan att orsaken är känslor av skam och skuld, rädsla för konsekvenser eller brist på tilltro till polisens förmåga att hjälpa.

Skälen till att man inte anmäler förföljelse ger goda verktyg för att ingripa i fenomenet: brottsanmälan bör stödjas så att gärningar som var för sig är obetydliga men som sammantaget uppfyller rekvisiten för förföljelse behandlas med tillbörlig allvarlighet i alla skeden av brottsprocessen, och så att den som överväger att göra en brottsanmälan ska kunna lita på att polisen har ändamålsenliga metoder till sitt förfogande och vilja att ingripa i förföljelsen. I stället för att betrakta gärningarna som isolerade bör myndigheter kunna identifiera förföljelse som det fenomen det är: en form av våld vars syfte är att kontrollera och störa livet för den person som blivit utsatt.

7 Samhälleligt våld

Henna Attila

I undersökningen kartlades för första gången hur vanliga upplevelser av samhälleligt våld är i hela befolkningen. Med samhälleligt våld avses våld eller hot om våld som riktas mot en individ, som godkänns av familjen, släkten eller en annan gemenskap, och vars syfte är att kontrollera individens beteende eller straffa honom eller henne för att ha brutit mot gemenskapens förväntningar.

I undersökningen kartlades former av samhälleligt våld: tvångsäktenskap, hedersrelaterat våld och inställningen till könsstympning av flickor och pojkar.

Vid fastställandet av härkomsten för personer har man använt Statistikcentralens klassificering av härkomst, där alla personer med minst en förälder som är född i Finland räknas som personer med finländsk bakgrund. Däremot räknas personer vars enda kända förälder eller båda föräldrar är födda utomlands som personer med utländsk bakgrund. Härkomsten för adopterade barn har klassificerats enligt adoptivföräldrarna.

I detta kapitel granskas olika former av samhälleligt våld. Inledningsvis granskas uppgiftslämnarnas upplevelser av tvångsäktenskap. Därefter presenteras observationer och upplevelser av hedersrelaterat våld. Avslutningsvis behandlas kvinnors och mäns inställning till icke-medicinsk omskärelse av pojkar och flickor.

7.1 Väsentliga resultat

- På basis av resultaten har ungefär en procent av de personer under 75 år som bor i Finland, och som är eller har varit gifta, ingått äktenskap mot sin egen vilja. De flesta som har ingått äktenskap mot sin vilja har gjort det på grund av övertalning eller påtryckningar. På befolkningsnivå är det väldigt få som har upplevt direkt tvång. Totalt har omkring 23 000 personer som bor i Finland upplevt påtryckningar eller tvång att ingå äktenskap.
- Nästan var tionde (8 %) 16–74-åring har observerat eller upplevt hedersrelaterat våld. Granskat enligt åldersgrupp är upplevelser och observationer av hedersrelaterat våld vanligast bland de yngsta – det vill säga åldersgruppen 16–34 år. I Finland känner fler än var tionde person under 35 år till åtminstone ett offer eller en förövare, har själv blivit utsatt för hedersrelaterat våld eller har bevittnat att någon närstående har utsatts för det.

- Upplevelser och observationer av hedersrelaterat våld är vanligast bland personer med utländsk bakgrund, men fenomenet är inte begränsat till dem. Särskilt i de yngre åldersgrupperna framhävs upplevelser hos barn till personer som är födda och uppvuxna i Finland. På befolkningsnivå berör fenomenet sammanlagt omkring 325 000 personer som bor i Finland, varav ungefär 80 000 själva har upplevt hedersrelaterat våld eller hot om det.
- Inställningen till icke-medicinsk omskärelse av flickor och pojkar, det vill säga omskärelse av kulturella skäl, är i huvudsak negativ. I allmänhet är stympning av pojkars och mäns könsorgan mer accepterat bland både kvinnor och män än stympning av flickors könsorgan.
- Inställningen till könsstympning av flickor och kvinnor är som väntat mer negativ än till icke-medicinsk omskärelse av pojkar och män, särskilt på grund av det lidande och de många hälsoproblem som stympningen orsakar. Särskilt bland män under 50 år är dock attityderna mer tillåtande än hos andra: av dem anser fyra procent att könsstympning av flickor kan vara acceptabelt under vissa omständigheter. Andelen är lägre bland kvinnor och personer över 50 år.

7.1.1 Tvångsäktenskap

Figur 7.1 visar hur vanligt det är med tvång eller påtryckningar till äktenskap enligt åldersgrupp. På befolkningsnivå är fenomenet ovanligt: lite under en procent av kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år som någon gång ingått äktenskap uppgav att de upplevt påtryckningar att gifta sig, och 0,2 procent hade upplevt att de tvingades till äktenskap.

Åldersgruppen 25–34-åringar rapporterade upplevelser av påtryckningar till äktenskap något oftare än andra – av dem har lite över två procent gift sig på grund av påtryckningar. Bland 35–74-åringarna har en liten andel förutom påtryckningar även upplevt tvång att ingå äktenskap. Bland personer under 25 år syns fenomenet inte alls på befolkningsnivå.

Figur 7.1
Förekomst av påtryckningar eller tvång till äktenskap enligt åldersgrupp, % av kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år som någon gång ingått äktenskap. N=3 954.

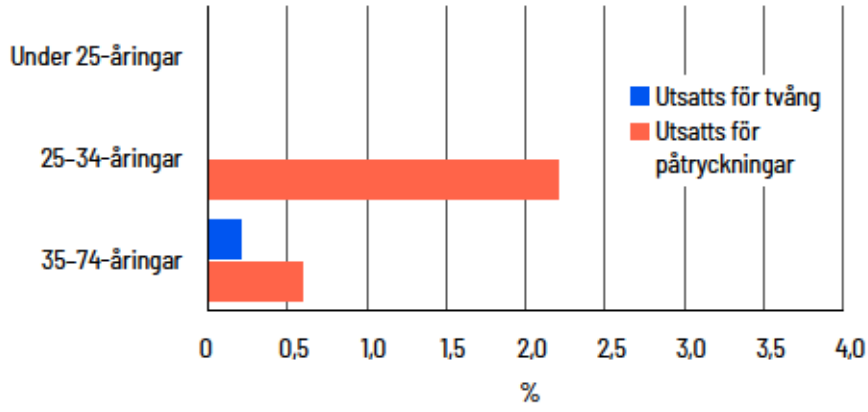

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

7.1.2 Hedersrelaterat våld

Nästan var tionde (8 %) 16–74-åring har observerat eller upplevt hedersrelaterat våld i Finland. Granskat enligt åldersgrupp är upplevelser och observationer av hedersrelaterat våld vanligast bland de yngsta – det vill säga i åldersgrupperna 16–34 år. Av dem har fyra procent själva upplevt hedersrelaterat våld eller hot om det, fyra procent har bevittnat hedersrelaterat våld eller hot om det riktat mot en partner eller en annan närstående och 11 procent känner till eller känner åtminstone ett offer för eller en förövare av hedersrelaterat våld. Sammantaget berör hedersrelaterat våld livet för fler än var tionde (12 %) person under 35 år i Finland. (Figur 7.2.)

En granskning enligt härkomst visar att upplevelser och observationer av hedersrelaterat våld är vanligast bland personer med utländsk bakgrund. Bland dessa är både observationer och egna upplevelser vanligast i den äldsta åldersgruppen, det vill säga 55–74-åringar. I de yngre åldersgrupperna med utländsk bakgrund finns det färre erfarenheter, men fortfarande ganska många.

Figur 7.2
Hedersrelaterat våld eller hot om det som upplevts eller bevittnats någon gång under livet, enligt åldersgrupp, % av kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år. N=7 569

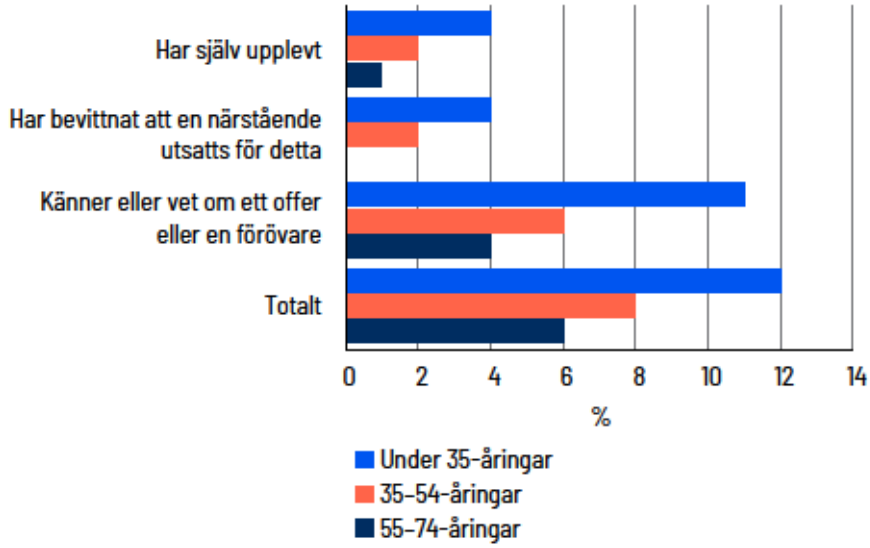

Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

7.1.3 Inställning till könsstympning av flickor och pojkar

Inställningen till icke-medicinsk omskärelse av flickor och pojkar, det vill säga omskärelse av kulturella skäl, är i huvudsak negativ. I genomsnitt förhåller sig både kvinnor och män mer tillåtande till könsstympning av pojkar och män än av flickor: i genomsnitt 16 procent av kvinnorna och 18 procent av männen godkänner könsstympning av pojkar och män under vissa omständigheter, medan 2 procent av kvinnorna och 3 procent av männen godkänner könsstympning av flickor.

Inställningen tycks variera något beroende på ålder och kön. I äldre åldersgrupper förhåller man sig betydligt mer kritiskt till könsstympning av både pojkar och flickor än i yngre åldersgrupper. Jämfört med de äldre åldersgrupperna finns det dock mångdubbelt fler personer bland dem under 50 år som anser att könsstympning av flickor och kvinnor, det vill säga borttagning eller annan skadlig behandling av de yttre könsorganen av andra än medicinska skäl, kan vara acceptabelt i vissa situationer. Män tänkte så här oftare än kvinnor. (Figur 7.3.)

Figur 7.3
Andel kvinnor i åldern 16–74 år och män i åldern 18–74 år som godkänner könsstympning av flickor och kvinnor under vissa omständigheter, % kvinnor N=6 106, män N=1 423.

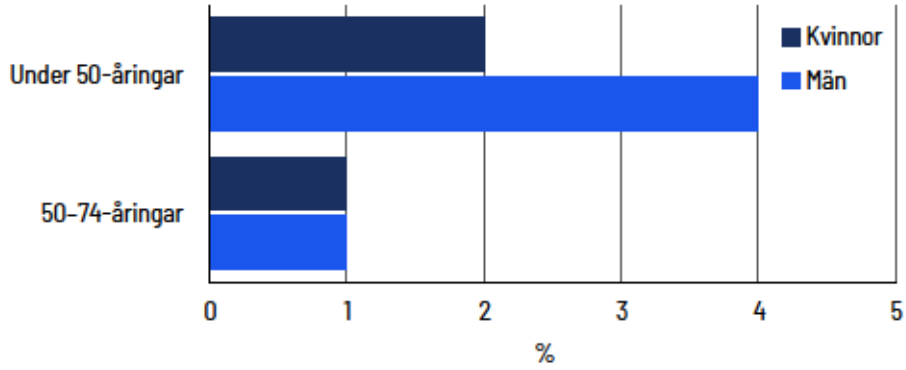

* Partiellt eller fullständigt avlägsnande eller skadande av kvinnans yttre könsorgan av icke-medicinska skäl
Källa: Statistikcentralen, sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdevakivalta Suomessa 2021

7.2 Rekommendationer

Även om tvångsäktenskap knappt syns på befolkningsnivå är det bra att notera att det inte innebär att fenomenet saknas i Finland. Med befolkningsundersökningar kan man vanligtvis inte få information om fenomen som gäller mycket avgränsade grupper. För att nå upplevelserna hos grupper som är utsatta för tvång eller påtryckningar att ingå äktenskap skulle det behövas en undersökning som fokuserar just på dem i stället för på hela befolkningen.

Hedersrelaterat våld är ett problem som syns på befolkningsnivå i Finland. Utöver de direkta offren och förövarna berörs också en stor grupp andra personer – över 300 000 personer som är bosatta i Finland. Vi talar alltså om ett betydande problem, i vars skugga en stor mängd människor lever just nu. Ett effektivare ingripande mot hedersrelaterat våld förutsätter att fenomenet identifieras bättre både bland myndigheterna och vanliga medborgare. Här vore det bra att vända sig till experter och medborgarorganisationer som känner till ämnesområdet bäst. Personer som utsätts för hedersrelaterat våld bör kunna lita på att de kan anmäla om sina upplevelser och att myndigheterna tar saken på tillräckligt allvar. Framför allt kräver utrotning av hedersrelaterat våld att attityder förändras i de samhällen där fenomenet för närvarande accepteras.

Särskilt den högre toleransen för attityder kopplade till könsstympning av flickor bland de yngre åldersgrupperna är oroväckande med tanke på konsekvenserna av stympning och framtiden. Det är ändå bra att beakta att de tillåtande attityder som rapporterats i undersökningen också kan bero på okunskap eller

likgiltighet. Andra undersökningar visar dock att flickor skickas från Finland utomlands för att könsstympas, och om man vill motverka denna utveckling är det första steget att minska okunskapen och likgiltigheten kring fenomenet på alla samhällsnivåer.

Avslutningsvis

De kompletterande analyser som nu gjorts bekräftade resultaten från befolkningsenkäten Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021, vilka visade att våld och trakasserier fortfarande är ett problem i Finland, och att könsrelaterat våld fortfarande är en realitet i dag. Våldets könsrelaterade karaktär syns i att det våld som kvinnor och män utsätts för skiljer sig till sin natur och sina uttrycksformer. Även kvinnor och män i olika åldrar möter våld på olika sätt.

I en europeisk jämförelse framstår Finland som ett av Europas mest våldsamma länder. Man kan dock anta att våld förekommer även på andra håll, men det är sannolikt att det underrapporteras. Hur rapportering av våld i enkätundersökningar sker i olika länder påverkas bland annat av identifieringen av våld, förtroendet för myndigheter (inklusive statistikmyndigheten), sättet att genomföra undersökningen, kulturella faktorer och tillgången till stödtjänster (inkl. skyddshem). I Finland, liksom i andra nordiska länder, har man förtroende för myndigheterna, särskilt unga identifierar våld väl, och tjänster finns att tillgå.

Undersökningen Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 och de tilläggsanalyser som nu har gjorts av materialet ger stark statistisk evidens om förekomsten och uttrycksformerna av de typer av våld som riktas mot kvinnor och män, samt om fenomenets könsrelaterade karaktär i Finland. Att beskriva den nuvarande situationen räcker dock inte, utan det behövs mer varaktig uppföljning som stöd för beslutsfattandet, för att följa upp utvecklingen av fenomenet och åtgärdernas effektivitet samt för att stärka kunskapsunderlaget om förekomsten av former av våld mot kvinnor i enlighet med det som förutsätts i Istanbulkonventionen.

Inom det internationella statistiksamarbetet främjas statistikföringen om ämnet och dess harmonisering, och Finland deltar i detta arbete. Europeiska statistikbyrån Eurostat planerar att genomföra nästa datainsamling om könsrelaterat våld (EU GBV Survey) år 2027. Implementeringen av artikel 44 i direktivet (2024/1385) om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer främjas under ledning av Europeiska jämställdhetsinstitutet EIGE.

Undersökningsmaterial

Granskningarna baseras på materialet från undersökningen Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 som genomförts av Statistikcentralen. Undersökningen är en del av det europeiska projektet Gender-Based Violence, som undersöker det våld och de former av våld som kvinnor i åldern 18–74 år har upplevt. I den nationella undersökningen utreddes även våldserfarenheter bland män i åldern 18–74 år och kvinnor i åldern 16–17 år genom tilläggsurval.

I Finland genomfördes datainsamlingen som en webbenkät baserad på ett befolkningsurval vid årsskiftet 2021–2022. Förutom de frågor som behandlas i den europeiska undersökningen inkluderades i Finland även frågor och delområden som upplevs som viktiga på nationell nivå. Urvalet i undersökningen bestod av 25 000 personer bosatta i Finland och svarsprocenten var 30. Materialet innefattar svar från totalt 7 575 personer. Materialet har viktats för att motsvara Finlands befolkning.

Källor

Attila, H. & Pietiläinen, M. (2023) Joka neljäs kokenut digitaalista väkivaltaa verkossa – yleistyvällä ilmiöllä vakavia seurauksia. Tieto&trendit, Statistikcentralen.

Attila, H., Keski-Petäjä, M., Pietiläinen, M., Lipasti, L., Saari, J. & Haapakangas, K. (2023) Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021: Loppuraportti.

Attila, H., Pietiläinen, M., Keski-Petäjä, M., Hokka, P. & Nieminen, M. (2018) Jämställdhetsbarometern 2017. Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 8/2018.

Blindow, K., Bondestam, F., Johansson, G., Bodin, T., Westerlund, H. & Nyberg, A. (2021) Sexual and gender harassment in Swedish workplaces: a prospective cohort study on implications for long-term sickness absence. Scandinavian Journal of Work, Environment & Health 47 (6): 466

Finlex. Hänvisat 20.11.2024. Lag om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av EU-rätten och den nationella lagstiftningen, https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2022/1171?language=swe#L8P40

Lyly-Yrjänäinen, M. (2023) Arbetsmiljöbarometern 2022. Arbets- och näringsministeriets publikationer 2023:13. Arbets- och näringsministeriet. Helsingfors 2023.

Mesiäislehto, M., Elomäki, A., Kivipelto, M., Närvi, J., Räsänen, T., Sutela, H. & Kärkkäinen, E. (2022) Koronakriisin vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon Suomessa. Statsrådets publikationsserie för utrednings- och forskningsverksamheten 2022:46.

Sutela, H., Pärnänen, A- & Keyriläinen, M. (2019) Digiajan työelämä-työolotutkimuksen tuloksia 1977–2018. Statistikcentralen.

Jämställdhetsombudsmannen. Hämtad 15.11.2024. Sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön. https://tasa-arvo.fi/sv/sexuella-trakasserier

Statistikcentralen

ISSN 2323-1998 (webbpublikation)
ISBN 978-952-244-759-3 (webbpublikation)
URN:ISBN:978-952-244-759-3
https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-244-759-3